

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Kyberšikana v pohledu učitelů základních škol

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

Autor: Libor Klimša

Poděkování

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce panu Mgr. Miroslavovi Procházkovi, Ph.D, za odborné vedení diplomové práce, připomínky a návrhy při psaní, konzultace obsahu a poskytnuté cenné rady.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou - diplomovou - rigorózní - disertační práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské - diplomové - rigorózní - disertační práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Dačicích dne 24. 6. 2015

Libor Klimša

OBSAH

ANOTACE:	5
1 ŠIKANÁ	8
1.1 Definice šikany	8
1.2 Příčiny šikany	10
1.3 Rozdělení šikany.....	11
2 KYBERŠIKANÁ	13
2.1 Definice kyberšikany	13
2.2 Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou	14
2.3 Základní prvky kyberšikany	16
2.4 Projevy kyberšikany	17
2.5 Prostředky kyberšikany.....	20
3 PREVENCE KYBERŠIKANÝ	23
3.1 Prevence.....	23
3.2 Bezpečné používání Internetu.....	24
3.3 Důsledky kyberšikany na jedince	26
4 PRAKTICKÁ ČÁST	28
4.1 Východisko výzkumné části	28
4.1.1 Technika použita při realizaci výzkumu	28
4.2 Cíle výzkumu a výzkumné předpoklady	29
4.3 Metodika a charakteristika výzkumného vzorku	29
4.4 Výsledky výzkumného šetření.....	32
4.5 Shrnutí.....	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	56
SEZNAM PŘÍLOH	58

ANOTACE:

Cílem bakalářské práce je analýza pohledů učitelů na nebezpečí kyberšikany. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části je proveden rozbor základních pojmů a je sledováno, jak je kyberšikana v literatuře charakterizována. Praktická část zkoumá, do jaké míry se učitelé cítí být připraveni na řešení situací, které v edukačním prostředí vytváří tento druh ohrožení dětí. Je zkoumáno, zda jsou učitelé sami ohroženi kyberšikanou a zda se setkali s nějakými příklady, které měly formu kyberšikany.

Klíčová slova: kyberšikana, šikana,

ABSTRACT :

The aim of this thesis is the analysis of teachers' views on the dangers of cyberbullying . The work is divided into theoretical and practical. The theoretical part is an analysis of the basic concepts and tracked, how cyberbullying is characterized in the literature . The practical part examines the extent to which teachers feel prepared to deal with situations in which educational environment creates this kind of danger to children . It is examined whether teachers are themselves at risk of cyberbullying and whether they met with some examples , which took the form of cyberbullying.

Keywords: cyberbullying , bullying

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je problematika kyberšikany. Toto téma jsem si vybral proto, že sám mám dva dospívající syny a dosud jsem si neuvědomoval možná rizika spojená s rozvojem nových technologií. Na svých synech denně spatřuji jejich zálibu pro počítače, mobilní telefony či tablety. Je velmi obtížné odpoutat jejich pozornost od Internetu, a proto je klíčové, abychom podnikli všechny potřebné kroky k jejich zabezpečení.

Je velmi těžké je přinutit k tomu, aby svůj volný čas trávili hraním si s klasickými hračkami. Musím upřímně říci, že počítače vytlačili hračky mého dětství do pozadí. Klasická autodráha pořízená pod vánoční stromeček byla složena pouze jednou. Naopak tablet, který byl původně zakoupen jen na přehrávání pohádek, se nestačí nabíjet. Při pohledu na plochu displeje tabletu jsem zjistil, že je zcela zaplněna hrami, které sice nejsou nijak agresivní a škodlivé, ale jejich množství mě zarazilo. Uvědomil jsem si, že když můj syn si zahraje jednu nebo dvě hry, tak této činnosti věnuje minimálně hodinu denně. Je to spousta času, který by mohl věnovat jiné činnosti, která by měla za výsledek něco pozitivnějšího, než jen rozšířené zorničky a kamenný výraz v obličejí. Jsem si jist, že situace se neliší ani v jiných rodinách a rodiče si často ani neuvědomují, jakému riziku své děti vystavují.

Dalším nebezpečím, které jsem zaregistroval, bylo to, že pomocí online her se syn dostal ke komunikaci s lidmi, které zná pouze pod přezdívkou neboli „nickem“. Vůbec nemá ponětí, kdo se za přezdívkou může skrývat. V tuto chvíli jsem si uvědomil, že z dítěte, které si neuvědomuje možné riziko, je velmi jednoduché získat adresu bydliště, školy nebo třeba emailovou adresu. Došlo mi, že toto by neměl nikdo podceňovat a rozhodl jsem se této problematice věnovat v mé práci.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části. Jedná se o teoretickou a praktickou část. V rámci teoretické části se budu postupně zabývat tím, co je to šikana, jaké má projevy a časté

příčinu vzniku. Následně dojde k vymezení kyberšikany a základním rozdílům mezi šikanou a kyberšikanou. Část bude věnovaná prostředkům, které agresori často v rámci kyberšikany používají, protože si mnoho lidí ani neuvědomuje, jak kyberšikana může vůbec vznikat. V poslední kapitole teoretické části se již budu věnovat prevenci a zabezpečení Internetu, a následkům kyberšikany.

Praktická část se již bude opírat o mé vlastní výzkumné šetření. V rámci šetření byl prováděn dotazník, který byl vyplněn pedagogy na základní škole ve městě Havířov, Dačice a obci Těrlicko. Výsledky získané v rámci výzkumu budou představeny na grafech a nebude chybět ani shrnutí celé praktické části.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANANA

Šikana ve škole je stejně stará jako škola sama. Zlomyslnost a krutost jsou stoleté lidské nectnosti. V minulosti měli žáci ve školách méně volného prostoru pro to, aby unikli z hledáčku pedagogů, což pro ně pochopitelně znamenalo méně příležitostí k nějakému nežádoucímu chování. Dnes, kdy dětem dáváme více volnosti, je tato situace mnohem horší, což dáváme za vinu především uspěchané době, kdy se děti vyvíjí mnohem rychleji pod vlivem médií. Přesto všechno je šikana stále poměrně tabuizovaným tématem.

Miroslav Procházka uvádí, že se jedná o sociálně patologický jev, který se nejčastěji vyskytuje tam, kde je oběť v přímém kontaktu s agresory. Napomáhají tomu např. pobyty mimo školu, jako jsou zájezdy, výlety a atd. Důležitým faktorem je rovněž absence pedagogického dozoru. Máme tím na mysli šatny, WC, různá zákoutí nebo cesta ze školy (Procházka M., 2012).

Důvodů, proč se o šikaně mnoho nemluví, je více. Někteří považují šikanu za nedílnou součást školního systému, kdy se „mládí musí otrkat“, další o ní nevědí a řada pedagogů se řídí heslem „raději nevědět“, protože často sami nevědí, jak tento problém řešit. Obecně ovšem musíme říci, že se jedná o jeden z nejzávažnějších projevů rizikového chování v rámci školy i mimo ní. Šikanu řadíme mezi agresivní poruchy chování, kdy oběti nemusí být pouze další žák, ale také pedagog či zaměstnanec školy.

1.1 Definice šikany

Než se pustíme k samotné definici toho, co šikana znamená a obnáší, tak je na místě, abychom se věnovali původu slova šikana. Říčan vysvětluje, že slovo šikana je francouzského původu a pochází ze slova *chicane*. Význam tohoto slova poté uvádí jako zlomyslné obtěžování, týrání a sužování (Říčan, 1995, s. 87-88).

Definovat šikanu je stále poměrně obtížné, protože se jedná o velmi choulostivé téma. Pro lepší přehled vybereme několik definicí. Je ovšem klíčové si uvědomit, že vždy dochází ke konfliktu, ve kterém jsou jednotlivé síly nevyvážené. Slabší jedinec je zneužíván silnějším nebo dokonce celou skupinkou silnějších jedinců.

Michal Kolář definuje šikanu takto: „*Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci*“ (Kolář M. 2005, s. 27).

Vágnerová (2009, s. 11) uvádí, že: „*Šikana je úmyslné a opakované fyzické i psychické ubližování slabšímu jedinci silnějším jedincem.*“

Říčan a Janošová definují šikanu jako ubližování osobě, která se nemůže a nemá jak bránit. Podstatné je, že jde o opakované jednání. Šikanou rozumíme ubližování mezi těmi, kteří mají mezi sebou stejné postavení. Ve škole máme na mysli postavení mezi žáky, ve sportovním oddíle mezi sportovci, v zaměstnání mezi spolupracovníky (Říčan P., Janošová P., 2010).

Velmi obsáhlou definici je ta, kterou nalezneme na stránkách MŠMT v Metodickém pokynu, kde se nachází také informace o tom, že škola je povinna šikaně předcházet. V případě jejího vzniku je klíčové potíže adekvátně řešit a oběti poskytnou veškerou potřebnou pomoc. Samotná definice zní: „*Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků*“ (MŠMT, 2004, čl. 1).

Na závěr ještě dodáme že: „*Zde je vhodné poznamenat, že k šikanování v jakékoliv podobě dochází jen proto, že má jeho původce nějaký nevyřešený problém, v žádném případě nelze*

tvrdit, že by si snad samy oběti takové jednání zasloužily. Potřebuje-li takový člověk nějakou oběť či více obětí, vždy si vhodnou záminku k šikanování najde“ (Elliotová, M., 1995, s. 12).

1.2 Příčiny šikany

Je spousta příčin, některé jsou zřejmé na první pohled, jiné zjistíme až po zkoumání daného problému. Často se sami sebe ptáme, kde se šikana vůbec bere? Podstatné je si uvědomit, že šikana je v podstatě stará jako lidstvo samo. Co se týče šikany mezi žáky nebo celkově v prostředí školy, pak její vznik můžeme spatřovat již při vzniku školy. Poměrně zarážející je, že se se šikanou a jejími projevy setkala, a dokonce jí i prošlo až 41 % dětí (Martínek, 2009, s. 109).

Agresivita, zlomyslnost a krutost jsou časté lidské vlastnosti. Na místě je ovšem položit si otázku, čím je to způsobeno, že v současné době šikany stále přibývá. Kdybychom se zeptali starších lidí, tak bychom se dozvěděli, že v době jejich školních let se s ničím takovým nesetkali. Největším problémem je v dnešní době ve třídách kázeň, kterou učitelé často nedokáží udržet. V minulosti si žáci učitelů více vážili a respektovali je. Dnes je tomu jinak, což je podmíněné zejména tím, že učitelé mají stále menší práva (Bendl, 2003, s. 59).

L. Lovasová (2006, s.) zmiňuje čtyři hlavní motivy šikany:

1. Tlak kolektivu – jedná se vlastně o neustálý tlak na jedince, od kterého se očekává, že se bude chovat vždy podle společenských norem. Pokud jedinec ze své sociální role vystoupí a projeví se jako neúspěšný, stává se terčem pohrdání a posměchu.
2. Touha po moci – snaha nebo touha ovládat druhé přináší uspokojení a možnost splnění vlastních přání.
3. Motiv krutosti – způsobovat někomu bolest nebo vidět někoho trpět působí jedinci potěšení, aniž by se jednalo o psychicky nemocného jedince.
4. Zvědavost, experiment – zvědavost vede agresora k tomu, aby vyzkoušel, jak bude jedinec reagovat na bolest. Strach v očích oběti jej motivuje a vyvolává zvědavost. Zkouší, kam až může zajít. Se zvědavostí souvisí i nuda a touha po stále silnějších

vzrušujících zážitcích. K týrání vede agresora jen touha bavit se a mít nějaké vzrušení.

K rozvinutí šikany je potřeba splnění tří podmínek:

- přítomnost potenciálního šikanujícího agresora
- přítomnost potenciální oběti šikanování
- přítomnost takového klimatu skupiny, které šikanování připustí, resp. mu nezabrání (Lovasová 2006, s. 12).

Odborníkem na školní šikanu je Michal Kolář, který díky své dlouholeté praxi získal mnoho užitečných poznatků právě z této problematiky. Na šikanu nahlíží třemi způsoby:

- **Šikana jako nemocné chování:** jedná se o nejrozšířenější formu šikany. Je v podstatě nejsnadněji rozpoznatelnou formou, protože má nejvýraznější projevy, mezi kterými nacházíme činy od porušování školních řádů až po naplnění skutkové podstaty trestného činu. Řadíme sem fyzickou agresi, používání pomůcek při agresi, slovní napadení, zastrašování, krádeže věcí, násilnou manipulaci s ukradenými předměty, urážky a také ignoranci a izolaci napadeného objektu od zbytku (Kolář, 2011, s. 32-35).
- **Šikana jako závislost:** Mezi agresorem a obětí funguje určitá závislost. Ta může být jednostranná, kdy agresor nebo oběť potřebují toho druhého. Vzájemně posilují své chování a ze strany oběti může přerůst strach až v náklonnost nebo dokonce lásku (Kolář, 2011, s. 37-39).
- **Šikanování jako porucha vztahů ve skupině:** Mnoho lidí si to neuvědomuje, ale šikana se nedotýká pouze agresora a oběti, ale má vliv na celou třídu, její klima a dynamiku. Každé stádium šikany si vyžaduje zásah odborníka a pomoc, ovšem je klíčové, by došlo k adekvátnímu vymezení daného stádia, protože každé má jiné charakteristické znaky, které vyžadují rozdílný způsob zásahu a léčby (Kolář, 2011, s. 45).

1.3 Rozdělení šikany

Obecně se uvádí základní tři druhy šikany, které dělíme na:

- Fyzickou a verbální
- Aktivní a pasivní
- Přímou a nepřímou.

Tyto tři základní druhy jsou často různě kombinovány. Můžeme např. uvést případ, kdy agresor svou oběť fyzicky napadá (kope, bije, fackuje), pak se jedná o šikanu: přímou, fyzickou a aktivní. V případě kdy hlavní agresor má určité přívržence, tak může dojít k tomu, že je vyšle, aby jeho oběť napadali za něj. Jedná se o šikanu: nepřímou, fyzickou, pasivní (Bajerová, 2009, s. 75).

Z jiného hlediska řešil šikanu Kolář. Dělení dle Koláře vypadá takto:

- Dle typu agrese ji dělí na fyzickou, psychickou (kam řadí i kyberšikanu) a smíšenou
- Dle věku a typu školy
- Z genderového hlediska na dívčí, chlapeckou, homofobní a jinou
- Šikana ve školách s různým způsobem řízení
- Dle speciálních vzdělávacích potřeb aktérů: neslyšících, nevidomých, tělesně a mentálně postižených žáků (Kolář, 2011, s. 78).

Říčan a Janošová se zabývají šikanou dělenou na přímou a nepřímou. Přímá šikana je rozmanitá a spočívá hlavně v násilí a v působení bolesti všeho druhu jako bití, kopání, pálení atd. Do přímé šikany patří rovněž slovní napadání a zotročování, kdy např. postižený musí pod hrozbami konat něco ponižujícího nebo zakázaného. Nepřímá šikana postihuje ty žáky, kteří jsou izolováni a nejsou druhými bráni na vědomí. Agresor se snaží oběť distancovat od veškerého společenského života. Častěji postihuje dívky než chlapce. Tento druh šikany je někdy trýznivější než šikana přímá (Říčan, Janošová, 2010, s.).

2 KYBERŠIKANA

Kyberšikana je jednou z forem tradiční šikany, která se díky rozvíjejícím se komunikačním technologiím šíří ve světě velmi rychle. V dnešní době nám již kyberšikana není tak neznámá, jak tomu bylo před několika lety. S kyberútokem se můžeme potkat kdykoliv a v podstatě kdekoliv. Děti a mladí lidé stále více touží po komunikaci a kontaktu se svými vrstevníky. To co se jim nedaří v běžném životě, pak dohání na internetu. Kyberšikana pronásleduje nejen děti a studenty, ale i učitele, pracovníky firem včetně jejich šéfů. Původce využívá internetu, sociálních sítí, mobilních telefonů, tudíž oběť nemá ponětí, od koho útoky pochází. Tato anonymita je velmi nebezpečná a je hlavním rysem kyberšikany.

2.1 Definice kyberšikany

Vzhledem k tomu, že kyberšikana je nový fenomén, neexistuje dosud jednotná definice. Pro ukázkou však uvedu několik nejrozšířenějších pohledů.

Komplexní definici uvádí Priceová a Dalgleish (2010, s. 51): „*Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.*“ (Černá, 2013, s. 20).

V literatuře často uvádějí definici dle Kopeckého a Krejčí (online 2009), kdy kyberšikana (cyberbullying) je označována za nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (např. pomocí mobilních telefonů nebo služeb v rámci internetu), jež mají za následek ublížení nebo jiné poškození oběti. Toto ublížení může být záměrem útočnicka, tak důsledkem nevhodného vtipu, nedorozuměním nebo nedomyšlením důsledků jednání ze strany útočnicka. Oběť bývá poškozována opakovaně, ať už původním útočnickem či osobami, které se do kyberšikany zapojují později.

Často se setkáváme také definicí na webových stránkách E- Bezpečí: „*Kyberšikana (cyberbullying) je zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy.*“ (E-Bezpečí 2009)

2.2 Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou

Kyberšikana je velmi účinnou formou šikany a může být součástí běžné šikany. „*Kyberšikana se od šikany, kdy jsou oběť a agresor v přímém kontaktu, často doslova tváří v tvář, liší tím, že si agresori mohou zachovat určitý odstup od obětí. Ten jim dává jistou dávku anonymity a představu bezpečí. Dalším rozdílem je, že kyberšikana může probíhat kdykoli během celého dne, a proniknout i do míst, kde byla dříve vnímána jako bezpečná.*“ (Rogers 2010, s. 32).

Základní rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou tedy spatřujeme v tom, že šikana se odehrává v reálném světě, kdežto kyberšikana má místo ve světě virtuálním. To ovšem neznamená, že by kyberšikana byla méně závažným problémem. Následky pro jedince mohou být stejně kritické. Šikana si vyžaduje fyzický kontakt, kdy její oběť trpí především fyzicky. Agresor si svou oběť vyhlídne na hřišti, v parku, ve škole, v práci atd. Během kyberšikany postačí agresorovi být připojený k síti nebo mobilnímu telefonu, což mu umožňuje větší rozsah jeho působení (Bystroň, 2009).

U kyberšikany agresor často zůstává v anonymitě a své oběti způsobuje zejména psychickou újmu. Často poté dochází k tomu, že se jedinec uzavře do sebe a není schopen o svých pocitech a problémech hovořit otevřeně se svým okolím. U dětí a mladistvých problém spočívá i v tom, že tyto situace zatajují před rodiči ze strachu z nepochopení a případného zákazu přístupu k internetu (Bystroň, 2009).

„*Kyberšikana a tradiční šikana mají jednu věc společnou - jejich cílem je někomu ublížit nebo ubližovat - ať fyzicky či psychicky. Kyberšikana v mnoha případech dokonce začíná*

jako doprovodný jev tradiční šikany, jejich projevy se prolínají a doplňují – příkladem může být třeba nahrávání fyzického týrání spolužáka.“ (E-Bezpečí 2010).

Může být poměrně obtížné vysvětlit, jaký je rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou. Mnoho jedinců často ani neví, jaké riziko může kyberšikana představovat. Rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou je znázorněn v tabulce 1.1.

Tabulka 1.1 Rozdíl mezi tradiční šikanou a kyberšikanou:

Tradiční (školní) šikana	Kyberšikana
Rysy	
Úmyslné agresivní chování vnímané jako ubližující	Úmyslné agresivní chování vnímané jako ubližující
Opakování - agresor opakovaně napadá oběť v průběhu času (jednorázový akt agrese není šikanou).	Opakování se děje i díky veřejné povaze internetu - každé zhlédnutí urážlivého obsahu, přeposlání e-mailu či přidání komentáře je opakováním. Agresor tak může jediným aktem spustit kyberšikanu trvající delší čas.
Mocenská nerovnováha - oběť se silnějším agresorovi nedokáže bránit. Rozhoduje často fyzická síla či počet agresorů.	Mocenská nerovnováha - oběť nedokáže obtěžování technologicky zabránit, agresor se může schovat za anonymitu internetu. Nerozhoduje fyzická síla, znalosti technologií mohou být výhodou.
Přímá	
Fyzická (např. bití, poškozování majetku, krádeže věcí).	Fyzická (např. úmyslné pořízování intimních či jiných fotografií či videí oběti a jejich umístování na internet).
Verbální (např. nadávky, urážení).	Verbální (např. urážlivé, výhružné e-maily či SMS).
Neverbální (např. obscénní gesta).	Neverbální (např. posílání výhružných nebo obscénních obrázků).

Nepřímá	
Sociální (např. vylučování někoho ze skupiny).	Sociální (např. vylučování někoho z online skupiny, v Česku typicky ze „Spolužáci.cz“).
Verbální (např. šíření pomluv).	Verbální (např. zveřejnění soukromé konverzace či informací, šíření pomluv na internetu).
	Podvádění vydáváním se za někoho jiného, falešné nahlášení závadného obsahu/chování.

2.3 Základní prvky kyberšikany

S kyberšikanou můžeme přijít do styku prakticky kdykoliv a kdekoliv. Šíří se velice rychle, což ji umožňují právě moderní technické vymoženosti a stále rostoucí trend sociálních sítí. Mnoho lidí si ani neuvědomuje, jakého rozměru může tento druh šikany dosáhnout. Proto, abychom bezpečně rozpoznali kyberšikanu, musíme znát její základní prvky. Mezi základní prvky kyberšikany řadíme:

- **Anonymitu:** anonymita zajišťuje agresorovi určitou výhodu. Má pocit, že jeho činy nikdo neodhalí a tím pádem bude jeho jednání daleko více drzé a troufalé. (Szotkowski, Kopecký, Krejší, 2013). Tím, že se kyberšikana odehrává ve virtuálním světě, agresorovi postačí, že je dobře technicky zdatný k tomu, aby jej nikdo nevy pátral. Agresor si to uvědomuje a dodává mu to odvalu k tomu, aby jeho útoky byly čím dál tím víc odvážnější. V pozici tryznitele pak často stane i člověk, který by si tvář v tvář na podobný skutek ani netroufl, takže to má co do činění i s vytvořením tzv. alter ega. Vůči oběti ani nemá prostor k výčitkám svědomí a empatii, protože nevidí, jak jeho oběť trýznění prožívá (Vágnerová, 2011).
- **Proměna agresora:** jak již bylo řečeno, nemusí se jednat o fyzicky zdatného jedince, ani někoho, kdo je populární mezi vrstevníky. Postačí, když agresor umí dobře pracovat s technikou. Často tak svým jednáním usiluje o posilování svého vlastního sebevědomí (Vágnerová, 2011).
- **Proměna oběti:** obětí se může stát také kdokoli, i velmi silná osobnost. Virtuální prostor je nebezpečný, a proto by rodiče neměli dopustit, aby jejich děti byly závislé na mobilních telefonech a počítačích.

- **Žádný úkryt:** před kyberšikanou se oběť nemůže schovat. Pokud se jedinec stane obětí agresora ve škole, pak se před násilím a tyranii ukrývá doma, kde si může psychicky i fyzicky odpočinout. V případě kyberšikany dochází k trýznění kdekoliv.
- **Absence fyzického násilí:** velice obtížné je kyberšikanu odhalit i z toho důvodu, že jedinec nemá žádné modřiny, roztrhané oblečení atd. (Vágnerová, 2011).
- **Opakovanost útoků:** Opakovanosti chápeme i to, kdy agresor zveřejní nějaký nepříjemný obsah na internetu, takže si mnoho uživatelů může kdykoliv obsah stáhnout (Černá, 2013).
- **Šíře publika:** Šíře publika je v podstatě neomezená, protože se jím může stát kdokoli po připojení k internetu. Největší problém je právě v tom, že se k hanlivému nebo urážejícímu obsahu může dostat velký počet lidí, což může vést až ke zhroucení oběti. Není výjimkou, že oběť kyberšikany spáchala i sebevraždu (Vágnerová, 2011).

2.4 Projevy kyberšikany

Škála projevů kyberšikany je velmi široká, ale ve všech případech je cíl vždy stejný. Vывést oběť z míry. Každý agresor usiluje o to, aby se cíl jeho šikany dostal až na samotné dno. Posílá mnoho výhružných sms zpráv, fotografií, volá nebo může zveřejňovat hanlivý obsah na internetu (Sztokowský, Kopecký, Krejčí, 2013).

Obecně dělíme šikanu na dva typy: přímou a v zastoupení. U kyberšikany je situace podobná s tím, že v zastoupení často ani další aktéři nemusí vědět, že se na kyberšikaně podílí. Níže se seznámíme s jednotlivými typy útoku. Dle Černé můžeme útoky kyberšikany dělit takto:

1. **Vydávání se za někoho jiného (jinak také impersonace) a krádež hesla** – zde se agresor vydává za oběť. Za tímto účelem použije fotky oběti a informace o ní, čímž vlastně vytvoří falešný profil, kde vystupuje pod identitou oběti. „*Nebezpečné je zejména to, že agresor může komunikovat s přáteli oběti a způsobit značné škody v jejich sociálních vztazích. Agresor nemusí vynaložit velkou námahu na to, aby se za někoho mohl vydávat – často stačí například použít podobnou přezdívku*

na chatu, fóru a podobně.“(Černá, 2013, s. 25). Agresor se tak jednoduše dostane k heslu své oběti a nabourá se do jeho soukromých profilů na sociálních sítích nebo např. na mail. Nejen že se dostane k osobním údajům své oběti, ale může ji způsobit škodu i tím, že bude z jeho účtu posílat nepříjemné zprávy dalším uživatelům (Carpenter, rok neuveden).

2. **Vyloučení a ostrakizace** – „je vlastně záměrné vyloučení z online skupiny.“(Rogers 2010, s. 35). „Ostrakizace je pro oběť často velmi bolestná, ačkoli vlastně postrádá přímý prvek agrese. Je tomu tak zejména v důsledku frustrace z nenaplnění potřeby mladých lidí někam patřit, být součástí skupiny a jejího dění.“(Černá 2013, s. 25). Tato forma je obecně nazývaná *exclusion* a sama o sobě není tak závažná, pokud není spojená ještě s nějakou jinou formou. Žádné vyloučení ze skupiny není pro jedince příjemné. Může dojít např. k tomu, že třída si vytvoří společnou skupinu na Facebooku a jednoho spolužáka do skupiny nepřívou. Jedinec se o tom nemusí ani dozvědět a zbytek třídy jej tam může pomlouvat. Ponižující a nepříjemné se to stává ve chvíli, kdy se jedinec dozví, že jako jediný nebyl přizván do společné skupiny (Carpenter, rok neuveden).
3. **Flaming a harassment** – tímto pojmem dle Vanessy Rogers rozumíme „internetové diskuse za pomoci elektronických zpráv, které používají agresivní a útočný jazyk.“(Rogers 2010, s. 35). Jedná se o nejčastější formy kyberšikany, se kterými se setkali téměř všichni uživatelé sociálních sítí nebo hráči online her. Flame v překladu znamená plamen, jedná se tedy o plamenný rozhovor, který je plný nadávek a urážek. Odehrává se nejčastěji mezi dětmi na určitém chatu. Často se jedná o hromadný chat, kde se uživatelé ani neznají. I když se u flamingu jedná o velmi intenzivní urážky a nadávky, tak můžeme říci, že nemají dlouhodobý charakter. Harassment je oproti flamingu dlouhodobý a oběť často donutí k výměně mailu nebo změny profilu (Carpenter, rok neuveden).
4. **Kyberharašení a kyberstalking** – „jako kyberharašení označujeme opakované zprávy zasílané agresorem, oběti vnímané jako nepříjemné.“(Černá 2013, s. 26) Kopecký (2010, s.3) definuje stalking takto: „*Stalking (lov, pronásledování) je termín, který označuje opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování, které může mít řadu různých forem a různou intenzitu. Pronásledovatel*

svou oběť například dlouhodobě sleduje, bombarduje SMS zprávami, e-maily, telefonáty či nechtěnými pozornostmi (dárky). Ve spojení s využitím ICT u útočnicka hovoříme o termínu *kyberstalking* (*cyber-stalking*)“. Obsah zpráv může být nenásilný, příjemný, vtipný. Jakmile však pachatel kyberstalkingu (kyberstalker) od obětí získá kontakt, obsah zpráv se stane urážlivý a zastrašující. Většinu agresorů v tomto případě tvoří muži. Pokud se agresorem stane žena, její útoky se vyznačují větší vytrvalostí a vynalézavostí (Národní centrum bezpečného Internetu, 2012).

5. **Pomlouvání** – znamená „rozšiřování pomluv, drbů a lží o někom s cílem poškodit jeho pověst nebo vztahy.“ (Rogers 2010, s. 35) V rámci kyberšikany do této kategorie řadíme také odhalení (*denigration*) a podvádění (*outing*) – dle Vanessy Rogers se jedná o „sdělování cizích tajemství a citlivých informací bez souhlasu dotyčných. (V angličtině termín *outing* mj. znamená i záměrné a veřejné oznámení něčí homosexuální orientace bez souhlasu nebo proti vůli této osoby“ (Rogers 2010, s. 35). *Denigration* tedy znamená rozesílání nebo zveřejňování určitého obsahu, který pro oběť má hanlivý charakter. Často se jedná o fotografie, které jsou upraveny tak, aby oběť vypadala hloupě. V případě *outingu* se již jedná např. o fotografie, kde je poškozený nahý. Tyto formy jsou typické spíše pro ženy (Carpenter, 2014).
6. **Happy slapping (veselé fackování)** – jedná se o ponižující video, které je následně umístěno na internetu. Účelem je oběť zesměšnit a ponížít ji. Tato forma kyberšikany je poměrně nová a poprvé se objevila v roce 2005 v Londýně. Agresor svou oběť vyfackuje a u toho jí natočí. Video je posléze vloženo na některou sociální síť. Díky vymoženostem dnešní doby se k videu často dostane v poměrně krátké době mnoho lidí (Carpenter, 2014).
7. **Podvod neboli tricker-** jedná se o formu kyberšikany, kdy agresor provede se svou obětí nějaký rozhovor, během kterého od ní získá tajné informace. Ty poté rozšíří prostřednictvím internetu. Tato forma se sice nemusí zdát tak nebezpečná, ale dítěti způsobí velmi nepříjemné okamžiky (Carpenter, 2014).
8. **Napodobování neboli interpoersonation-** Agresor se nějakým způsobem dostane k přihlašovacími údajům své oběti, za kterou se poté vydává. Může tak rozesílat informace, fotografie dalším lidem. Z oběti se tak může nevědomky stát i agresor,

protože skutečný agresor může týrat další jedince. Situace může dojít i tak daleko, že se oběť dostane do maléru a problémů se zákonem (Carpenter, 2014).

9. **Falešná zpráva neboli hoax**- Jedná se o cílené rozesílání lživých zpráv. Hoax může obsahovat nebezpečné rady nebo např. příkazy, které vedou k zavirování počítače nebo získání citlivých údajů. Některé hoaxy mají spíše zábavný charakter, jiné často chtějí z obětí vylákat peníze nebo přístupové údaje (Kopecký, 2008).
10. **Kybergrooming**- u této formy hovoříme už o velmi závažném druhu kyberšikany, protože je ve většině případů vždy doprovázen sexuálním násilím. Tito agresori jsou velmi trpěliví a důkladní, čímž se stávají pro své okolí velmi nebezpečnými. *„Kybergrooming je psychická manipulace prostřednictvím moderních komunikačních technologií s cílem získat důvěru oběti, vylákat ji na osobní schůzku a zpravidla sexuálně zneužít“* (Národní centrum bezpečného Internetu, 2012, s. 4).

2.5 Prostředky kyberšikany

Kyberšikana může být realizována prostřednictvím jakýchkoliv technologických zařízení, mezi které řadíme mobilní telefony, tablety, pagery, počítače atd. Jako nejnebezpečnější prostředek uvádíme Internet, protože agresorovi postačí vložit hanlivý obsah na Internet a dostane se k němu mnoho uživatelů ve velmi krátkém čase. Podle toho jaký prostředek agresor použije, liší se i podoba kyberšikany. Mezi nejčastější prostředky (kanály, média) dle Aleny Černé jsou:

1. **Sociální sítě (social networking sites – SNS)** - jsou to služby, které umožní uživatelům jednoduché spojení s ostatními. Při tomto není problém si vytvořit svůj nebo falešný profil. Uživatelé mají spolu možnost sdílet fotografie, komentáře a zábavu. *„Nejpodstatnějším atributem sociálních sítí je možnost kontaktu s ostatními a sledování toho, co druzí dělají. Nejznámějšími takovými službami jsou například Facebook, MySpace či Bebo, Lidé.cz, Líbímseti.cz či Spolužáci.cz.“* (Černá 2013, s. 28).
2. **Online interaktivní hry (včetně MMORPG her)** - zde hovoříme o hrách typu X-Box Live, Play Station nebo tzv. MMORPG hry, kdy hráči spolu komunikují pomocí web kamery, chatu nebo živého hovoru. Hráči mezi sebou vytvářejí

skupiny, které spolu komunikují. Mnohdy dochází k tomu, že jak jednotlivci, tak celé skupiny hráčů se vzájemně napadají, urážejí atd.

3. **Webové stránky** – „*Tak jako školní třída či hřiště poskytují prostor pro agresivní chování vůči druhému, umožňují to i místa na internetu; může se jednat buď o webovou stránku vytvořenou přímo za účelem někoho poškodit, nebo jde o již existující stránky, které za tímto účelem agresor či skupina agresorů lehce využije – a útok se může odehrát během několika kliků a přitom obletět celý svět. Snad nejznámějším takovým prostředím je webová stránka YouTube, kam lze nahrávat videa a kterou používá drtivá většina dospívajících. Často to nejsou ani tak videa samotná, co ubližuje, ale komentáře pod nimi.*“ (Černá 2013, s. 29)
4. **Instant messaging (IM) a zprávy (SMS a MMS)** – pod označením IM rozumíme programy umožňující komunikovat online v reálném čase. Patří sem např. ICQ, Skype nebo MSN programy. Kyberšikana přes IM probíhá tak, že agresor zasílá zprávy s výhrůžným nebo útočným obsahem. Oběť je v konečné fázi úplně zahlcena zprávami. V době, kdy je velmi snadné a levné pořídit si SIM karty na jedno použití, se oběť nemusí nikdy dopátrat, kdo ji obtěžuje.
5. K zahlcování může docházet rovněž i pomocí **SMS a MMS zprávami**, kdy oběť dostává stovky obrázků a fotografií, které ji vědomě ubližují.
6. **Blogy** – „*blogy jsou často obnovované internetové stránky, kterým se také říká online deníky, ale nemají zdaleka jen funkční nahrazení standardního deníku. Majitel blogu může vkládat v podstatě jakýkoliv obsah – text, obrázky a fotografie, video a jiné. Založit si blog je ještě snazší než vytvořit webovou stránku a není potřeba k tomu mít žádné zvláštní dovednosti. Na blozích může kyberšikana probíhat formou šíření nepravdivých informací – když se tak majitel blogu „podělí“ o urážlivé a negativní informace o oběti, může to vidět a číst kdokoli, stejně tak to zpravidla může kdokoli komentovat, což ještě zvyšuje trápení oběti.*“ (Černá 2013, s. 30)
7. **Elektronická pošta (e-mail)** – není téměř možné, aby dnešní uživatel internetu nevlastnil svůj e-mail. Jedná se o nejrozšířenější formu elektronické komunikace. V důsledku toho je také zdrojem šíření kyberšikany. Agresor se za e-mail může snadno skrýt a to jak pod pseudonymem, tak pod falešnou identitou.

8. **Chatovací místnosti a diskusní fóra** – „jsou místa v online prostředí, kde je možné s druhými komunikovat buď v reálném čase (chaty), nebo i asynchronně (diskusní fóra). Zpravidla se chaty a diskusní fóra tvoří v rámci konkrétních témat a lidé tak mohou sdílet informace, které je zajímají. V tomto prostředí může snadno dojít k pomlouvání, vyloučení a ostrakizaci (právě zamezením oběti přístupu do konkrétních skupin), často se objevuje také flaming.“ (Černá 2013, s. 30).
9. **Internetové ankety, dotazníky** – „jde o ankety a dotazníky online, které děti a dospívající vytvářejí. Tyto ankety se často týkají fyzického vzhledu. Často jde však o úmyslně ubližující otázky („kdo má nejošklivější zadek ze třídy“ nebo „kdo by se vyspal s XY“).“ (Černá 2013, s. 31).

3 PREVENCE KYBERŠIKANY

V případě kyberšikany se dostáváme ke stejnému problému jako u šikany. Nejsme schopni najít univerzální řešení pro všechny projevy kyberšikany. Klíčové je včasně zabezpečit sebe i své okolí vhodným opatřením proti kyberútokům. V případě, kdy zavedeme vhodné ochranné prvky, můžeme říci, že jsme proti kyberšikaně schopni účinně bojovat. Je na místě si uvědomit, jak velkou hrozbu kyberšikana skrývá nejenom pro konkrétního jedince, ale i pro jeho okolí, protože v případě vkládání obsahu na Internet dojde velmi těžko k jeho stažení.

3.1 Prevence

Kyberšikana je stále novým pojmem a pedagog může svým včasným zásahem zabránit jeho vzniku. Je důležité, aby v žácích posiloval empatii, citlivost a zejména ohleduplnost vůči ostatním lidem. Velkou roli hraje také to, jaké klima v jednotlivých třídách funguje. Pedagogové by proto měli usilovat o posilování vzájemných vztahů mezi žáky. K tomuto účelu může šikovně posloužit skupinová výuka nebo tvorba určitých projektů, které vyžadují spolupráci všech žáků. Pedagog by měl nejen pozitivně rozvíjet vztahy mezi žáky, ale také mezi žáky a jím samotným. V případě, kdy mají žáci vůči učiteli kladný vztah, tak se nebudou bát požádat jej o pomoc s řešením závažných problémů (Vašutová, 2010).

Často si žáci ani neuvědomují, že internetové prostředí je místem, ve kterém vzniká také určitý druh reality. Klíčové je, aby byl učitel schopen o problematice s žáky hovořit. Na začátek by jim měl jednoduše vysvětlit, že Internet nabízí prostor k tomu, že jedinec se mnohdy chová zcela jinak, než v realitě, což je velmi nebezpečné. Žáci by měli vědět, na koho se obrátit v případech, kdy se setkají s něčím, co jim není příjemné, a nevědí si rady, jako této hrozbě čelit. Jedinec by měl být adekvátně obeznámen nejen s tím, že je žádoucí, aby si schovával proti agresorovi důkazy, ale také s různými prostředky, které

vedou k zablokování např. nežádoucí pošty či uživatele. V rámci školy by v preventivních programech nemělo chybět:

- **Informace, jak bezpečně používat internet:** žáci by měli být adekvátně obeznámeni s tím, jak bezpečně fungovat v internetovém prostředí. Patří sem povědomí o tom, že není bezpečné říkat někomu svá hesla, ale také o tom, jak by se sami měli chovat.
- **Informovanost o tom, co je to kyberšikana:** žáci by měli být informováni o tom, že něco takového vůbec existuje a co to obnáší. Neměla by chybět ani informace o tom, na koho se žáci s potížemi mohou obrátit a jak zabránit kyberšikaně. Důležité je, aby věděli, že se jedná o velmi nebezpečný problém, který je potřeba včas řešit.
- **Programy proti kyberšikaně:** velmi efektivní jsou programy proti kyberšikaně. Žáci by si měli v praxi vyzkoušet, jak se zbavit nevyžádané pošty, jak zrušit či zablokovat profil atd. V programech by se kromě pedagogů měli podílet i odborníci a také rodiče: *„Pro snižování rizika kyberšikany je potřeba zapojit nejen rodiče, školu, ale také další osoby a instituce, které by podporovaly preventivní programy zohledňující používání internetu a jiných elektronických zařízení, digitální gramotnost rodičů a vyučujících, dostupnost techniky zaměřených řešení v rámci jednotlivých aplikací a demokratické principy fungování společnosti a respekt ke kulturním, etnickým, rasovým či sexuálním minoritám“* (Černá a další 2013, s. 140).

3.2 Bezpečné používání Internetu

Je velmi obtížné vytvořit určitý recept na bezpečné používání Internetu. Existuje ovšem několik základních kroků k tomu, abychom se vyhnuli napadení ze strany agresora a zabezpečili tím sebe a svůj kybernetický život:

- **Volba správného hesla:** možná se někomu bude zdát tato rada banální, ale často dochází k tomu, že si jedinec zvolí velmi jednoduché heslo nebo své heslo dokonce někomu sdělí, takže může jednoduše dojít k odcizení jeho identity na sociálních sítích.
- **Důvěrná a citlivá data:** v dnešní době již téměř každý člověk má profil na nějaké sociální síti, kde jsou často napadeny účty lidí, které poté agresori zneužívají

k získávání hesel nebo dokonce údajů o platebních kartách, proto je klíčové, aby žáci věděli, že nemají posílat svá hesla a jiné údaje přes Internet.

- Informace o sobě: v dnešní době není výjimkou, že jedinci chatují prostřednictvím různých chatů. Dochází k tomu, že zapomínají na fakt, že adresáta často vůbec neznají a neuvědomují si, jaké pro ně mohou představovat riziko. To, co posílá člověk na druhém konci zařízení ani nemusí být pravdivé, a to je potřeba žákům zdůraznit.
- Viry: některé stránky vyzývají uživatele k tomu, aby se „proklikli“ na nějakou další stránku nebo si stáhli nějaký program. V tomto případě může dojít nevědomky ke stažení viru, kterým si můžeme zablokovat počítač nebo umožníme další straně přístup k našim souborům (bezpecnyinternet.cz).

Rodiče i pedagogové si musí uvědomit, že věková hranice, kdy se dítě stane uživatelem na Internetu, se stále snižuje. Ke každé věkové skupině musíme přistupovat odlišně, ale u všech skupin se doporučuje používat formu projektu.

Národní parlament dětí a mládeže (2010) doporučuje při aktivitě na sociálních sítích dodržování těchto pravidel:

- 1) *Nezveřejňovat osobní údaje.*
- 2) *Nesdílet fotky.*
- 3) *Bezpečně se odhlašovat.*
- 4) *Měnit přihlašovací údaje, nebo mít bezpečnější hesla.*
- 5) *Nepřidávat si lidi do seznamu přátel jenom kvůli počtu.*
- 6) *Přidávat si pouze dobře známé lidi.*
- 7) *Číst si pravidla užívání.*
- 8) *Rozlišovat virtuální a reálný život.*
- 9) *Nastavovat sdílení.*
- 10) *Nebýt závislý na sociálních sítích; nespamovat.*

V rámci zabezpečení mohou rodiče i pedagogové používat filtraci vhodného obsahu na internetu. Filtrace je obecně uznávána jako jeden z nejlepších preventivních prostředků k zabránění kyberšikany (Kopecký, 2011).

Mezi další doporučení patří také lokalizace počítače v místnosti, kde rodina tráví čas společně. Rodiče mají lepší přehled o tom, kolik času tráví dítě na počítači, a také se mohou snadněji dívat na to, co jejich dítě na počítači dělá. U mladších dětí se nedoporučuje mobilní telefony a tablety. Doma i ve škole by měla dospělá osoba otevřeně hovořit o tom, co to Internet je. Otevřený přístup napomůže dítěti snadněji rozpoznat, co je žádoucí a co nikoliv.

Jak tedy adekvátně připravit dítě na práci s Internetem, sociálními sítěmi a médii? Uvedeme deset rad dle www.bezpeci-online.cz

- *„Naučte děti chránit si soukromí a respektovat soukromí druhých*
- *Naučte děti nereagovat na urážlivé zprávy*
- *Mluvte s dětmi o tom, co přesně může být někomu druhému nepříjemné*
- *Naučte děti blokovat konkrétní uživatele v komunikačních aplikacích*
- *Vysvětlete dětem, ať urážlivé zprávy ukládají jako důkaz*
- *Poznejte kamarády svých dětí*
- *Mluvte se svými dětmi o všem, co na internetu dělají*
- *Budujte důvěru svých dětí. Svěří se vám v případě, že se dostanou do problémů*
- *Ujistěte děti, že není jejich vina, když je někdo obtěžuje*
- *Vysvětlete dětem, jak důležité je chránit si heslo - hesla si musí chránit – nikomu nesvěřovat“.*

3.3 Důsledky kyberšikany na jedince

Žijeme v době, kdy internet, sociální sítě a média jsou součástí běžného života každého jedince. Díky tomu, že jde vývoj techniky ICT neustále v před, má mnoho lidí přístup

k informacím. Internet se stal jednoduchým způsobem ke komunikaci. Mnoho lidí využívá Internet jako prostředek k seznámení s opačným pohlavím nebo nalezení nových přátel. Čas od času se ovšem stane, že tento systém jedinci zneužívají a mohou ublížit druhému jedinci tak, že si s sebou ještě dlouho dobu ponese následky (Bourcet, Gravillon, 2006, s. 16).

Oběť kybernetického agresora sice nemá žádné fyzické známky násilí, ale důsledek pro jeho další vývoj a působení to má často dalekosáhlé. Během ponižování, urážení, obtěžování bývá ublíženo lidské psychice a osobnosti. Náprava trvá velmi dlouho a stává se, že oběť trpí na následky kyberšikany až do konce života (Bourcet, Gravillon, 2006, s. 18).

Je potřeba si uvědomit, že každá oběť kyberšikany (šikany celkově) prožívá silný stres, který se může projevit i na zdraví tím, že dochází k výskytu psychosomatických potíží. Často se jedná o bolesti hlavy, břicha, zažívací obtíže, nevolnosti a poruchy spánku. Tyto potíže poté mají vliv na činnost člověka, kterému se zhorší soustředěnost a dostaví se silná únava. U žáků to může znamenat také zhoršení prospěchu a nízkou aktivitu ve vyučování. Postupem času dochází k depresím, frustraci a také k pocitu osamocení. Kyberšikana tak má veliký vliv na emoce člověka a ten se stává citově labilním, což vede až ke sporům s kamarády, učiteli i rodinou. Ve snaze najít východisko z této situace šáhnou i po drogách a jiných návykových látkách (Černá a další 2013, s. 140).

Není neobvyklé, že agresorem je často osoba blízká. U žáků je to často spolužák nebo „kamarád“. U dětí a mládeže jsou vztahy s jejich vrstevníky velmi důležité, protože napomáhají zdravému vývoji lidské osobnosti a také mezilidských vztahů. Tím, že se jedinec stane obětí kyberšikany, může dojít k narušení plynulého vývoje lidské identity a jedinec bude mít závažné problémy s navazováním vztahů, důvěrou vůči lidem, nebo dokonce bude sebe sama spatřovat jako špatného člověka (Černá a další 2013, s. 140).

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část práce se bude opírat o teoretická východiska, která již byla dostatečně nastíněná v předchozí části práce. Cílem práce bude zejména zmapovat stav této problematiky na základních školách v městě Havířov, Dačice a obce Těrlicko. Data k vytvoření výzkumu byla získána prostřednictvím dotazníku, který vyplnili učitelé na základní škole ve městech zmíněných výše.

4.1 Východisko výzkumné části

Bakalářská práce se zabývá kyberšikanou v pohledů učitelů na základní škole, kteří se v praxi s tímto nebezpečným projevem rizikového chování setkávají, a proto by s problematikou měli být patřičně obeznámeni. Znalost a přehled v této problematice je klíčový nejenom z důvodu schopnosti provést včasnou intervenci a zabránit rozšíření tohoto druhu krizového chování mezi žáky, ale také proto, že se samotní učitelé mohou stát objektem kyberšikany. V takové situaci musí přesně vědět, jak adekvátně vzdorovat a čelit problému u svých žáků i u sebe sama.

Při realizaci výzkumné části vycházíme zejména z faktu, že kyberšikana je stále poměrně novým pojmem a mnoho učitelů v praxi nedokáže řadu projevů kyberšikany identifikovat. V rámci výzkumu bude dále zjišťováno, jaké postupy by jednotliví pedagogové volili v případě výskytu kyberšikany, ať už se to týká žáků či přímo jejich osoby.

4.1.1 Technika použita při realizaci výzkumu

- analýza získané literatury
- analýza získaných dat z výzkumu
- sumarizace dat a určení výsledků výzkumu

4.2 Cíle výzkumu a výzkumné předpoklady

Výzkumný problém této práce definujeme jako deskriptivní, protože se jedná o druh výzkumu, v rámci kterého zkoumáme a blíže specifikujeme konkretizovanou situaci či jev.

Cílem výzkumu je:

1. Zmapovat, jaká je informovanost vybraného vzorku učitelů v problematice kyberšikany.
2. Zjistit postoj učitelů vůči kyberšikaně.
3. Zjistit, do jaké míry se respondenti cítí být připraveni řešit kyberšikanu.

Výzkumným šetřením potvrdíme či vyvrátíme předpoklady, které byly formulovány na základě informací a poznatků z části teoretické.

Výzkumné předpoklady:

1. Většina respondentů vyjádří obavy, že v praxi nebude schopna kyberšikanu rozpoznat.
2. Většina respondentů uvede, že se s pojmem kyberšikany v praxi zatím nesešla.
3. Většina respondentů vyjádří, že není vůbec nebo téměř vůbec připravena na to, aby v praxi problém kyberšikany řešila.

4.3 Metodika a charakteristika výzkumného vzorku

S ohledem na povahu naplánovaného výzkumného šetření byla zvolena kvantitativní metodologie. Sběr dat byl zajištěn metodou dotazníkového šetření. Tato metoda byla zvolena proto, že dotazník je považován za nejčastěji využívanou formu sběru dat. Jako výhodu uvádíme malou časovou náročnost na vyplnění ankety, a tedy rychle získání velkého množství empirických dat. Nevýhodu spatřujeme zejména v nepravdivosti

odpovědí dotazovaných, kteří by nemuseli brát dotazník úplně vážně a také v tom, že ne každá odpověď musí být validní.

Metoda výzkumu byla zvolena také s přihlédnutím na množnost, že výzkumník nemusí být při vyplňování dotazníku přítomen, což také usnadňuje získání dat pro realizaci výzkumné části v případě výskytu komplikací na straně výzkumníka či subjektu.

Dotazník je nestandardizovaný a byl vytvořen výhradně pro toto šetření. Výzkumné šetření bylo provedeno na základní škole ve městě Dačice, Havířov a obci Těrlicko a vyplnilo jej 54 učitelů. Získaná data byla nejdříve zpracována v Microsoft Excel, a poté převedena do formy grafů, aby výsledek šetření byl jasně čitelný.

Výzkumu se účastnilo 54 respondentů ze tří různých škol ve městě Havířov, Dačice a Těrlicko. Na grafu níže můžeme vidět, že se jednalo o 43 žen a 11 mužů.

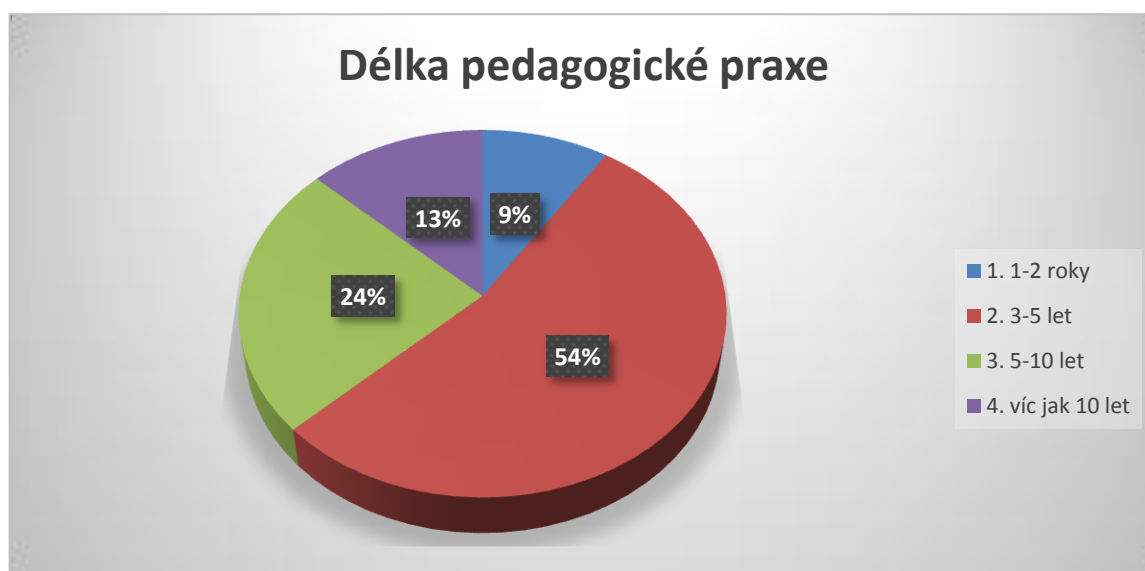
Graf č. 1. Struktura vzorku respondentů (údaje uvedeny v kumulativních četnostech, $n_i = 54$).

Zdroj: vlastní výzkum

Délka pedagogické praxe se u jednotlivých respondentů lišila. Na grafu níže můžeme vidět, jak dlouho kolik respondentů již pedagogickou praxi vykonává. Z celkového počtu respondentů 9 % vykonává pedagogickou praxi 1 až 2 roky, dalších 54 % respondentů 3 až 5. let. 5 až 10 let se pedagogické praxi věnuje 24 % respondentů a zbylých 13 % v pedagogice funguje již víc jak 10 let.

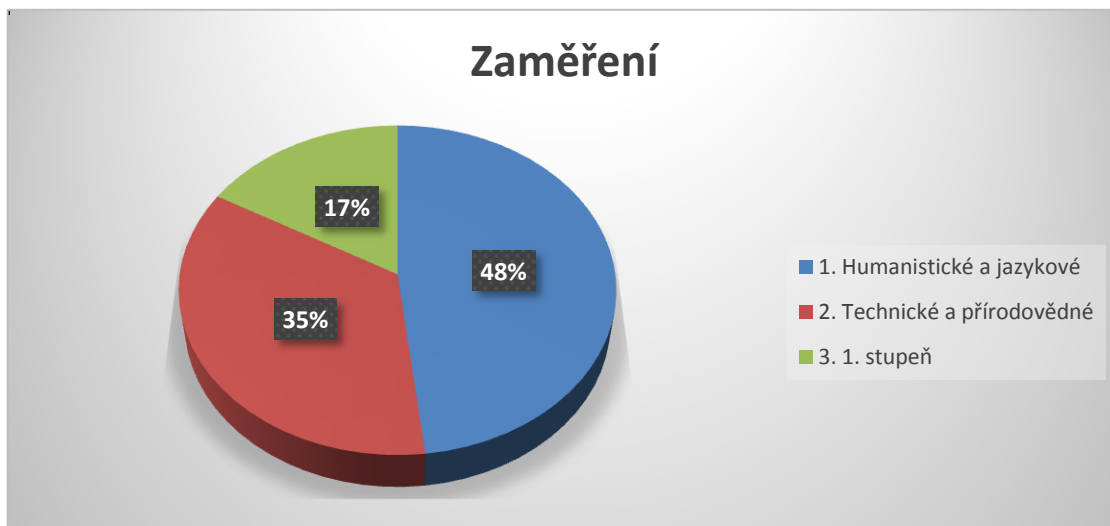
Graf č. 2. Rozdělení vzorku respondentů podle délky pedagog. praxe (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$).

Zdroj: vlastní výzkum

Poslední otázka, týkající se přímo konkrétních informací o výzkumném vzorku, se zabývala zaměřením jednotlivých pedagogů. Na grafu níže můžeme jasně vidět, že nejčastěji se vyskytujícím zaměřením bylo zaměření humanistické a jazykové. Jednalo se o 26 pedagogů. Dalších 19 mělo zaměření technické a přírodovědní a zbylých 9 učilo na 1. stupni.

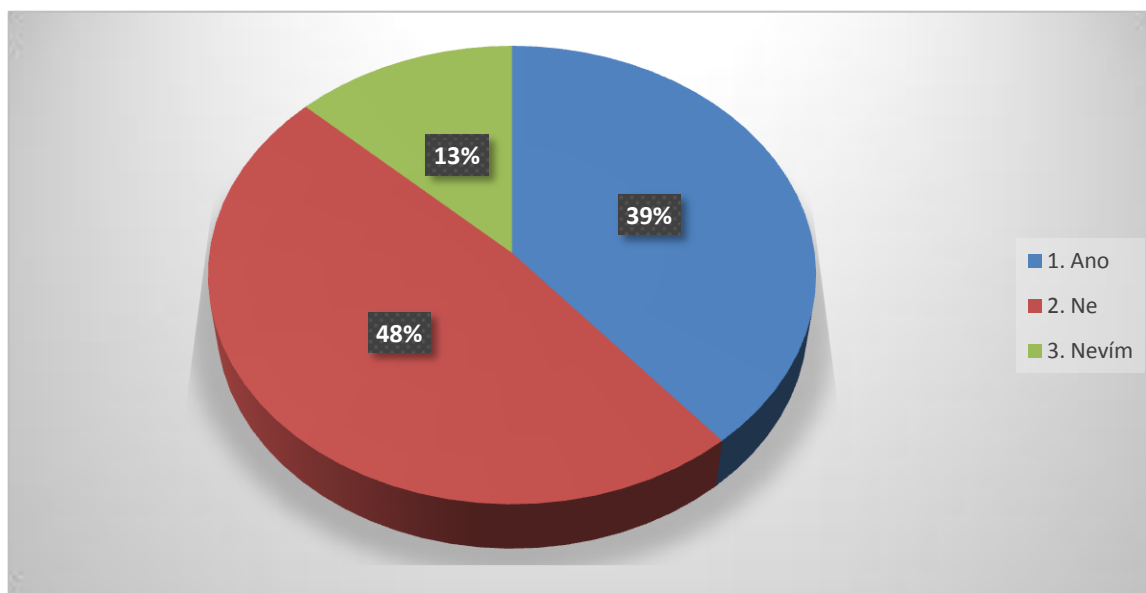
Graf č. 3. Rozdělení vzorku respondentů podle zaměření (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$).

Zdroj: vlastní výzkum

4.4 Výsledky výzkumného šetření

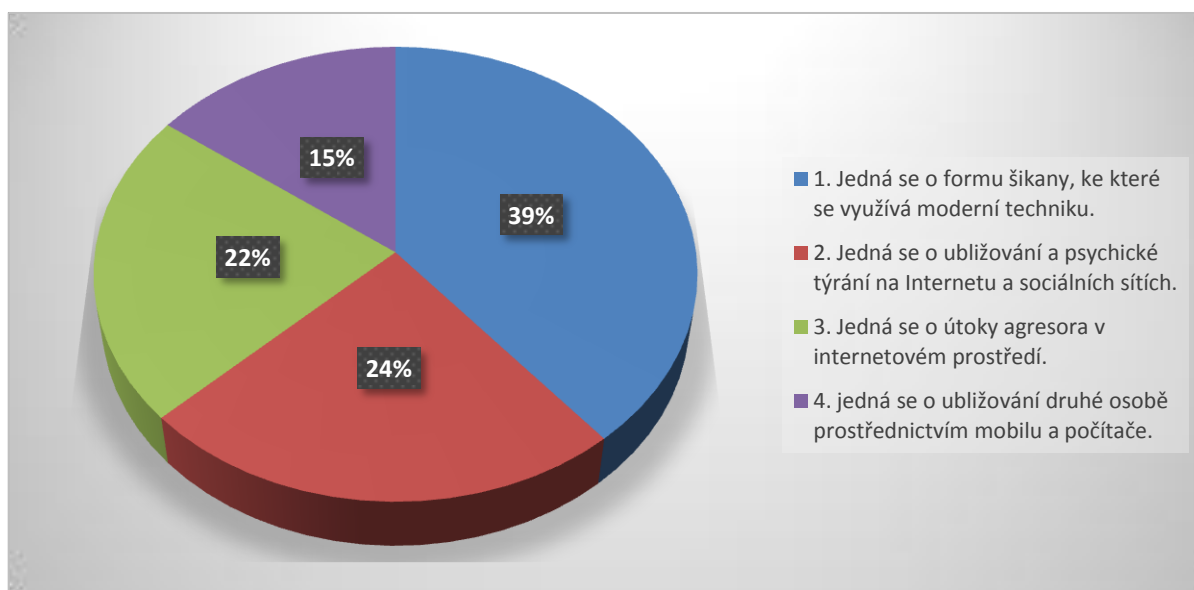
1. Graf č. 4. Rozdělení vzorku respondentů podle toho, zdali se setkali s pojmem kyberšikana (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$).

Zdroj: vlastní výzkum

Na grafu výše můžeme jasně vidět, že většina respondentů se s pojmem kyberšikany během své praxe neseťkala. Jedná se o 48 %. Dalších 39 % se během své praxe s pojmem kyberšikany setkalo. Zbýlých 13 % neví, zdali se již s tímto pojmem setkali.

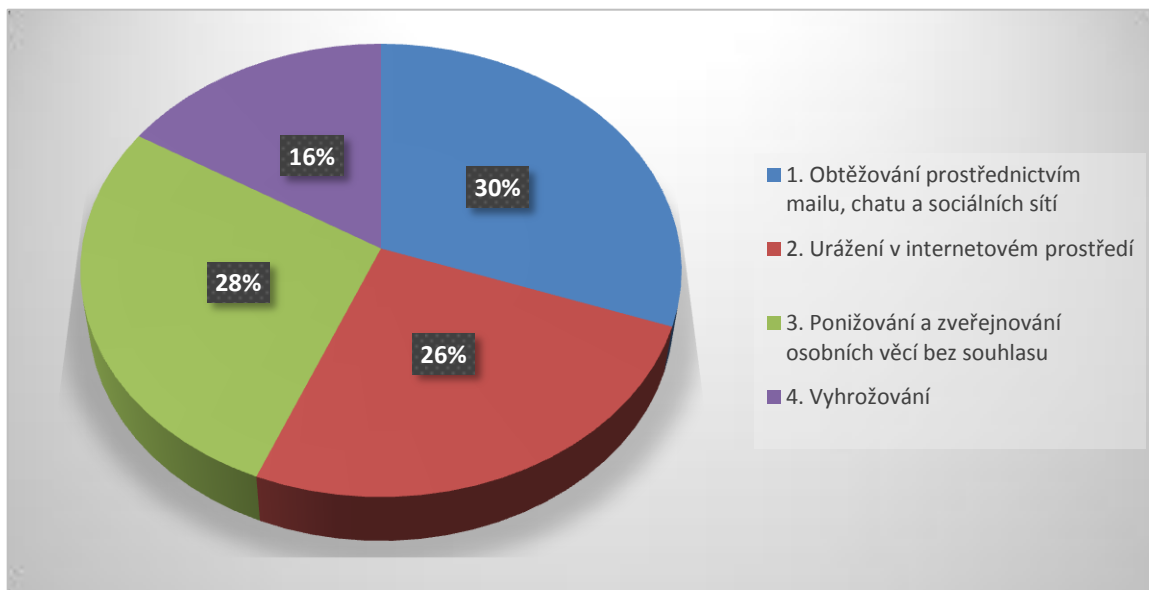
2. Graf č. 5. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Kdybyste jste se snažil vysvětlit svým žákům co je kyberšikana, jaká by byla Vaše věta? Zkuste ji napsat.

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky byly odpovědi velmi podobné, a proto jsme definovali základní čtyři odpovědi, ke kterým byly přiděleny jednotlivé dotazníky. Lišili se pouze v nepatrných místech. Většina respondentů, tedy 39 %, chápe kyberšikany jako formu šikany, ke které je využívána moderní technika. Dalších 24 % se domnívá, že se jedná o ubližování a psychické týrání na Internetu a sociálních sítích. 22 % dotazovaných definovalo kyberšikany jako útoky agresora v internetovém prostředí a zbylých 15 % chápe kyberšikany jako ubližování druhé osobě prostřednictvím mobilu a PC.

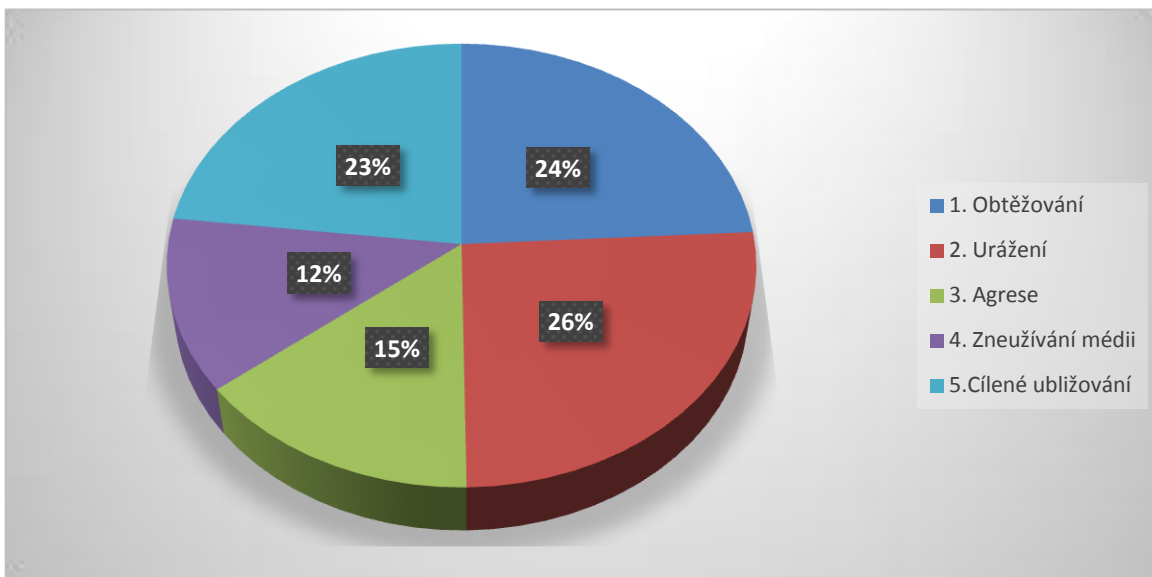
3. Graf č. 6. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Kdybyste své žáky měl upozornit na 3 způsoby chování na internetu a sociálních sítích, které už mají znaky kyberšikany, na které byste je upozornil?

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky byly zvoleny nejčastější odpovědi, které respondenti uváděli. 30 % respondentů jako jednu z variant uvedlo obtěžování. Dalších 28 % dotazovaných zmínilo ponižování a zveřejňování osobních věcí bez souhlasu. 26 % respondentů uvedlo urážení a 16 % vyhrožování.

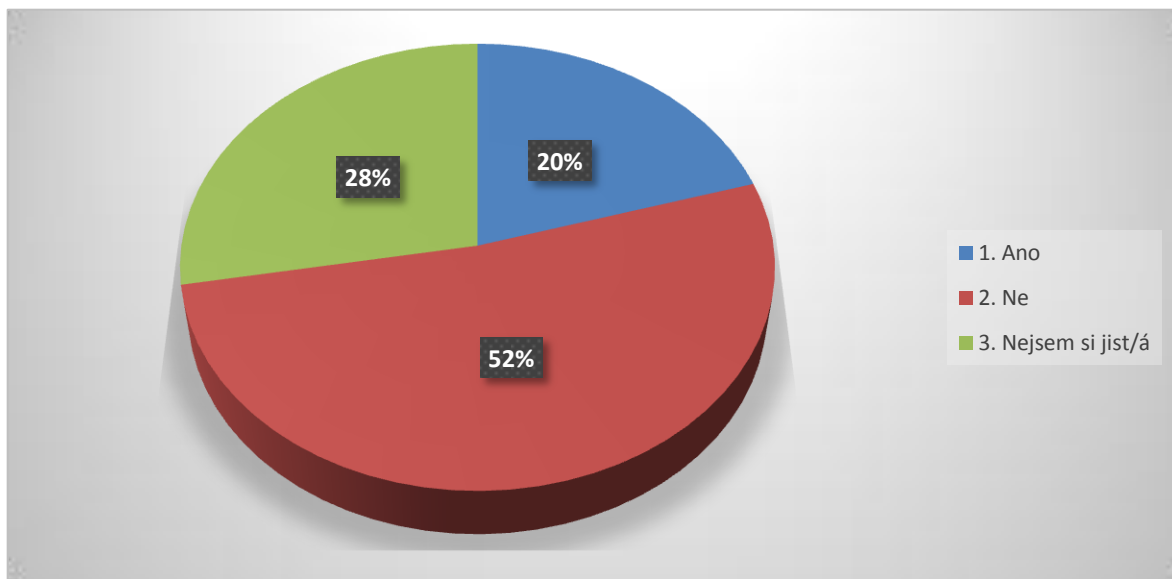
4. Graf č. 7. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$). Uveďte základní projevy kyberšikany?

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky bylo zvoleno pět nejčastějších odpovědí uváděných respondenty. Z celkového počtu respondentů se 26 % shodlo na tom, že k základním projevům kyberšikany patří urážení. 24 % zmínilo obtěžování. Dále 23 % uvedlo cílené ubližování a 15 % agresi. Z celkového počtu respondentů pouze 12 % uvedlo, že projevem kyberšikany je zneužívání médií.

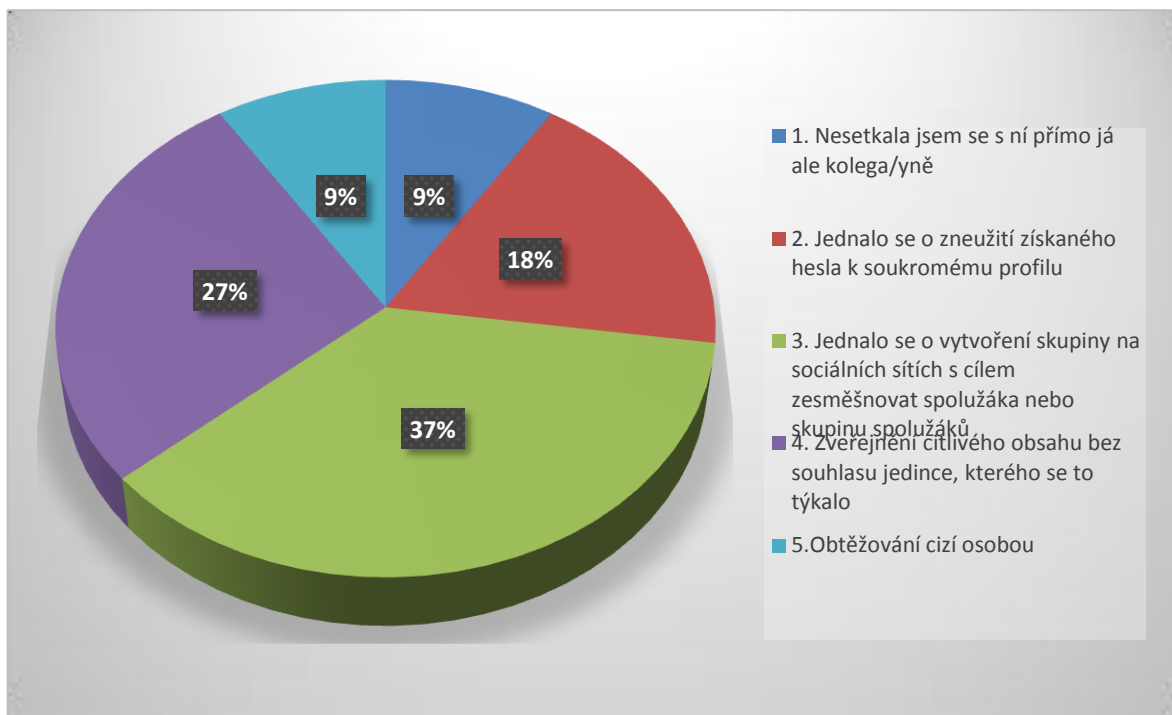
5. Graf č. 8. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Setkal/a jste se v době své pedagogické praxe již s nějakým projevem „kyberšikany“ u svých žáků?

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu respondentů víc jak polovina, 52 %, odpověděla, že se za dobu své pedagogické praxe s kyberšikanou ještě nesetkalo. Dalších 28 % si není jisto a 20 % respondentů uvedlo, že se s kyberšikanou setkalo.

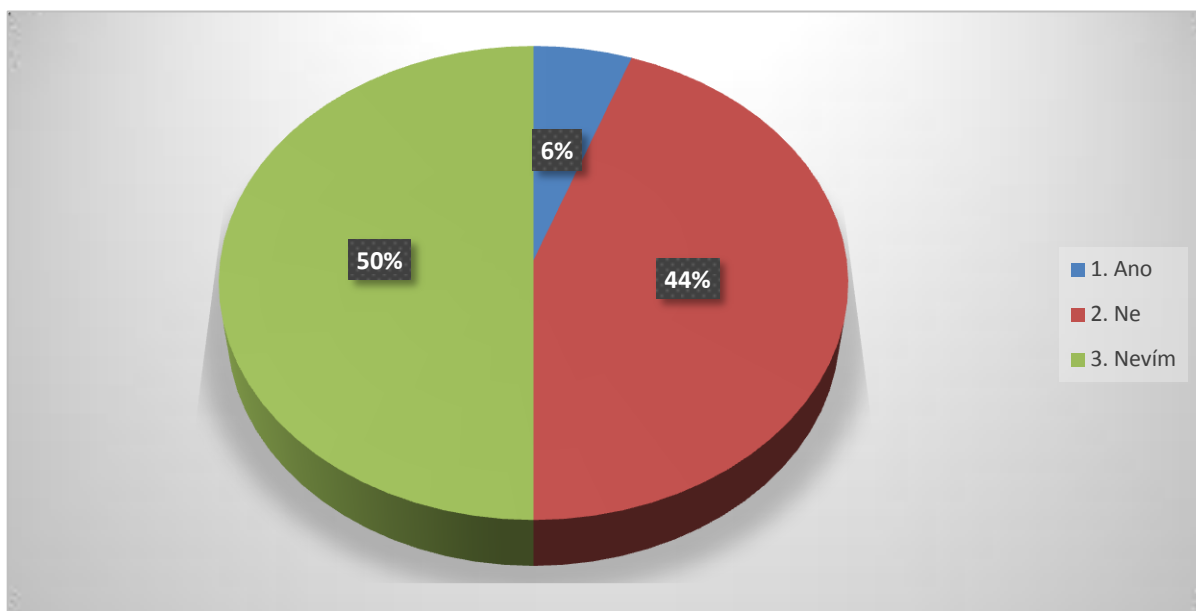
6. Graf č. 9. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $n_i = 100\%$, $n = 54$) Pokud ano, co to bylo?

Zdroj: vlastní výzkum

Na tuto otázku odpovídalo pouze 11 respondentů z celkového počtu 54. Na grafu výše můžeme vidět, že 9 % se nesetkalo s kyberšikanou přímo, jednalo se konkrétně o jednoho respondenta. Stejný počet, tedy jeden respondent se setkal s obtěžováním cizí osobou. Dalších 18 % respondentů se setkalo se zneužíváním hesla a 27 % se zneužíváním citlivého obsahu bez souhlasu jedince. Posledních 37 % respondentů uvedlo vytvoření skupiny na sociálních sítích s cílem zesměšňovat spolužáka nebo skupinu spolužáků.

7. Graf č. 10. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Setkal se s projevy kyberšikany některý Váš kolega?

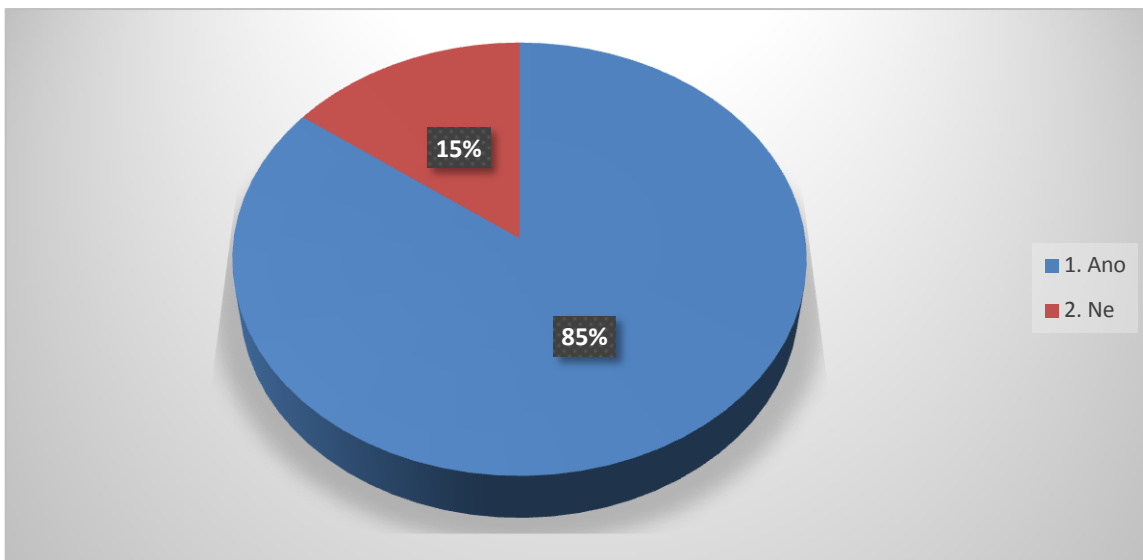
Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu respondentů polovina uvedla, že neví, jestli se některý z jejich kolegů s kyberšikanou setkal. U této varianty několik pedagogů uvedlo, že tyto obtíže řeší jednotliví pedagogové s vedením školy, školním psychologem nebo poradcem a PPP. Dalších 44 % uvedlo, že nikdo z jejich kolegů se s kyberšikanou nesetkalo. Pouhých 6 % uvedlo, že se s projevy kyberšikany někdo z jejich kolegů setkal.

8. Pokud ano, co to bylo?

Na tuto otázku odpovídali pouze tři respondenti, proto nebyl vytvořen graf. Dva respondenti uvedli, že již nejsou schopni popsat, o co konkrétně se jednalo. Jeden respondent uvedl, že se jednalo o odcizení hesla skupinou žáků dalšímu žákovi. Tito žáci poté zveřejňovali citlivý a nežádoucí obsah společně se soukromými informacemi na facebookovém profilu.

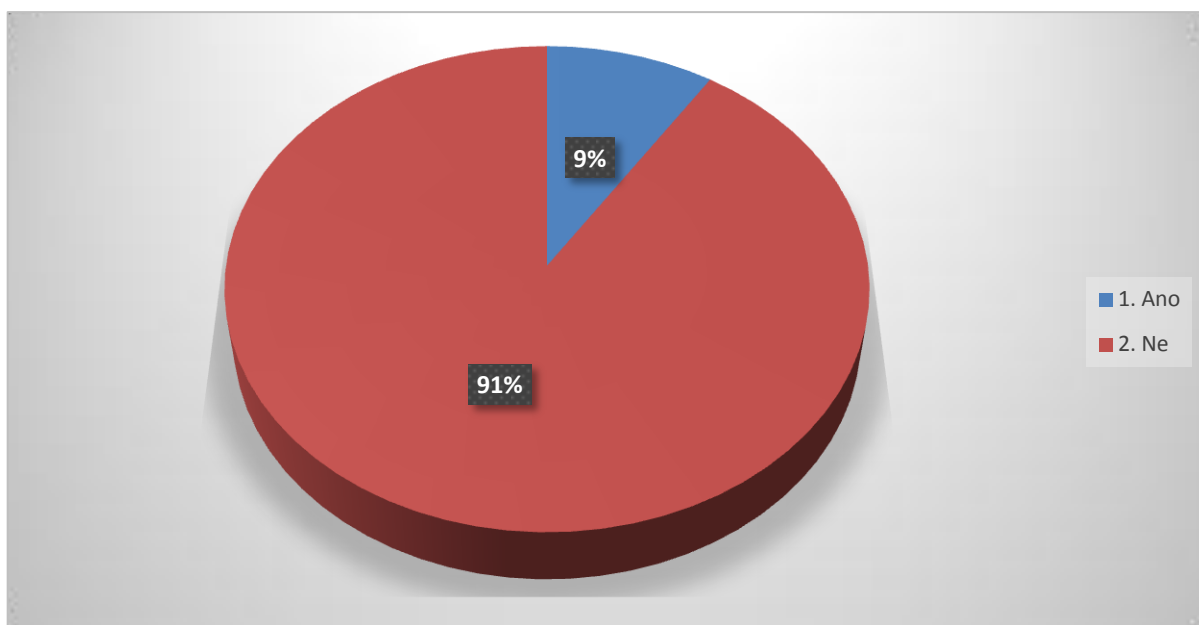
9. Graf č. 11. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Hovořili jste během vyučování s žáky o tom, co to kyberšikana je?

Zdroj: vlastní výzkum

Nadpoloviční většina respondentů, tedy 85 %, odpověděla, že během vyučování s žáky hovořila o tom, co je to kyberšikana. Zbýlých 15 % o této problematice během vyučování nehovořilo.

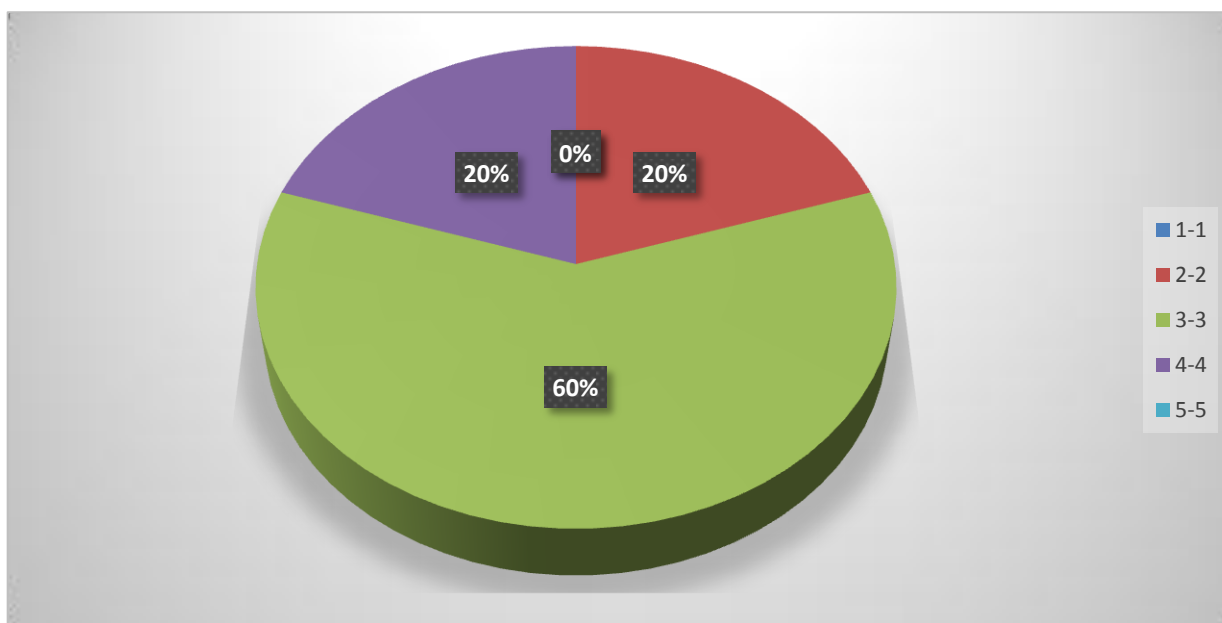
10. Graf č. 12. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Setkal jste se s tím, že se na Vás obrátil žák s problémem zesměšňování, ponižování, urážení či vyhrožování prostřednictvím PC, internetu, sociálních sítí či mobilního telefonu, a prosil Vás o pomoc?

Zdroj: vlastní výzkum

Jasná nadpoloviční většina respondentů odpověděla, že se s takovou situací nesetkali. Jednalo se konkrétně o 91 %. Zbýlých 9 % respondentů se s touto situací setkalo.

11. Graf č. 13. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $n_i = 100 \%$, $n = 54$) Pokud ano, jak byste ohodnotil svou připravenost od 1. do 5. na vyřešení situace? (hodnocení jako ve škole, jednička je nejlepší hodnocení).

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky odpovídalo pouze pět respondentů. Žádný z nich se neohodnotil známkou 1 ve věci jejich připravenosti na řešení této situace. Známkou 2 by se ohodnotilo 20 % respondentů. Trojku by si dalo 60 % respondentů a čtyřkou 20 %. Pětku by si nedal nikdo.

12. Jak jste situaci řešil/a?

Jak již bylo řečeno u předchozí otázky, tak i u této odpovídalo pouze pět respondentů. Každý z nich by situaci řešil jiným způsobem, proto nebyl vytvořen graf a jednotlivé odpovědi jsou níže:

- Konzultace s rodiči a vedením školy. Předání do rukou školního psychologa.
- Oslovení PPP a školního psychologa.

- Rozhovor s žákem a společné nalezení řešení. Poté oslovení rodičů a školního psychologa.
- Rozhovor s žákem a poté diskuze s agresory, kterými byli spolužáci. Žádost o pomoc školního psychologa.
- Rozhovor s žákem a posouzení celé situace. Následně rozhovor s rodiči a vytvoření přednášky o bezpečí v internetovém prostředí. Konzultace se školním psychologem.

13. Před řešením této situace jste se obrátil/a na nějaké odborníky či např. PPP? (U této otázky budou v grafech prezentovány nejčastější odpovědi).

Na tuto otázku opět odpovídalo pouze pět respondentů. Všech pět zmíněných respondentů se obrátilo na školního psychologa s žádostí o pomoc a konzultaci. Jeden požádal o pomoc i PPP. Všech pět respondentů dále uvedlo, že pomoc dalších orgánů byla velmi žádoucí a hodnocena velmi pozitivně.

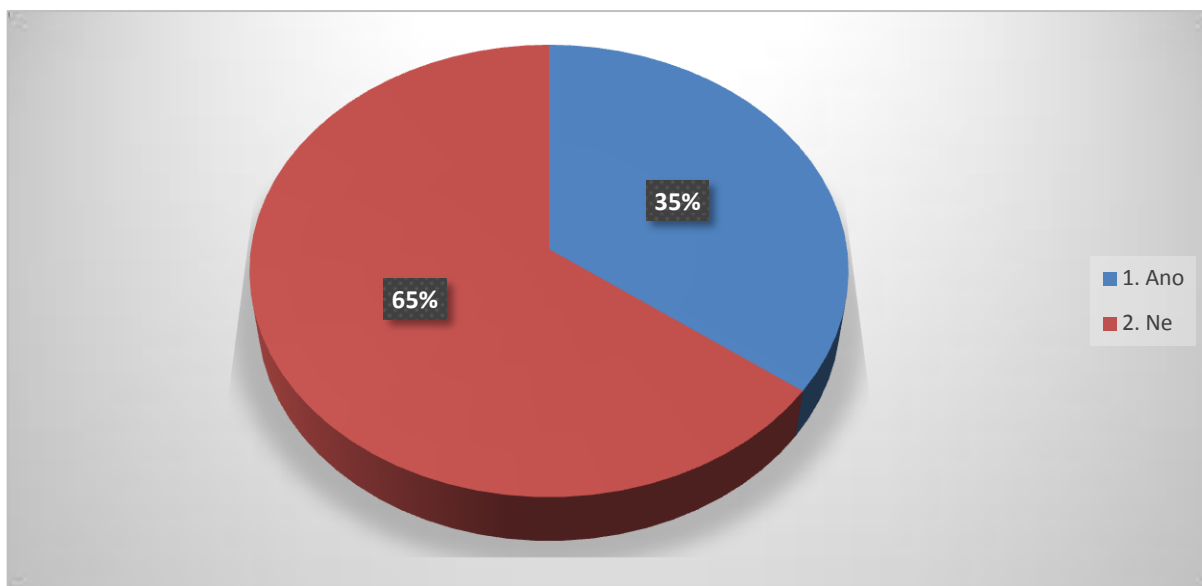
14. Informovali jste o výskytu kyberšikany rodiče tohoto žáka?

Na tuto otázku opět odpovídalo pouze pět respondentů, proto opět nebyl vytvořen graf. Z pěti zmíněných respondentů tři oznámili, že rodiče nekontaktovali přímo. Nejdříve situaci řešili ve škole a později rodiče informovali o výskytu tohoto problému. Dva respondenti obeznámili s problematikou rodiče ihned.

15. Informovali jste o výskytu kyberšikany vedení školy?

Na následující otázku odpovídalo pět respondentů. Z toho důvodu nebyl vytvořen graf. Vedení školy bylo obeznámeno pouze v jednom případě. Ostatní respondenti uvedli, že se obrátili na jiné orgány z toho důvodu, že vedení školy nemá potřebnou specializaci k řešení problému.

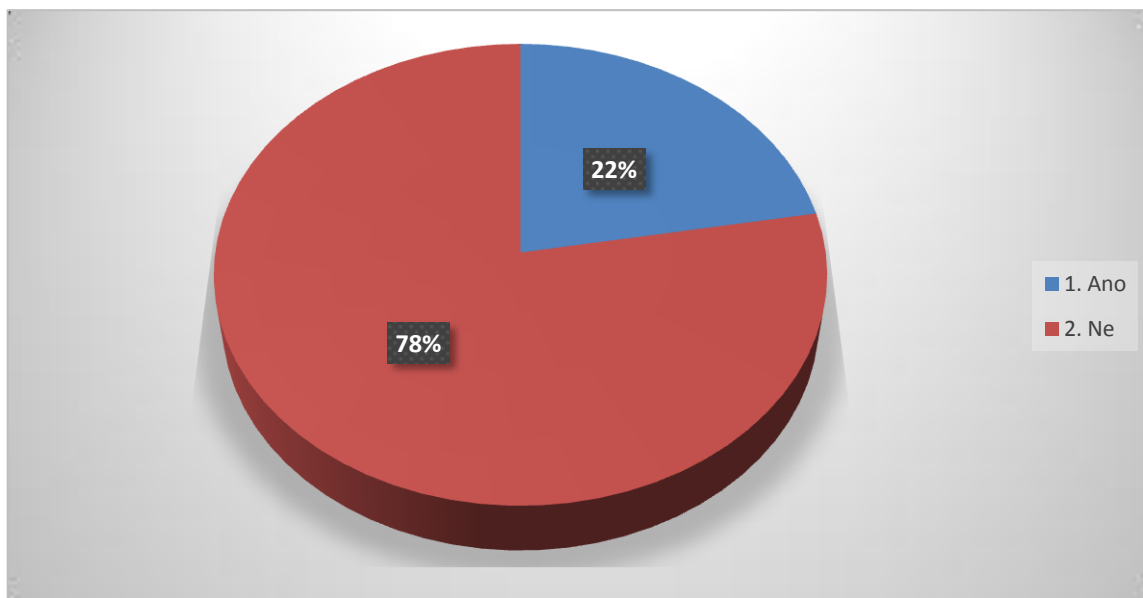
16. Graf č. 14. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Byl/a jste v rámci studia na VŠ na nějakém školení ohledně kyberšikany?

Zdroj: vlastní výzkum

Na grafu výše můžeme jasně vidět, že většina respondentů, tedy 65 %, nebyla v rámci své pedagogické praxe na žádném školení ohledně kyberšikany. Zbýlých 35 % uvádí, že na školení bylo. Několik respondentů dodatečně napsalo, že se jednalo o seminář, který ovšem nebyl povinný.

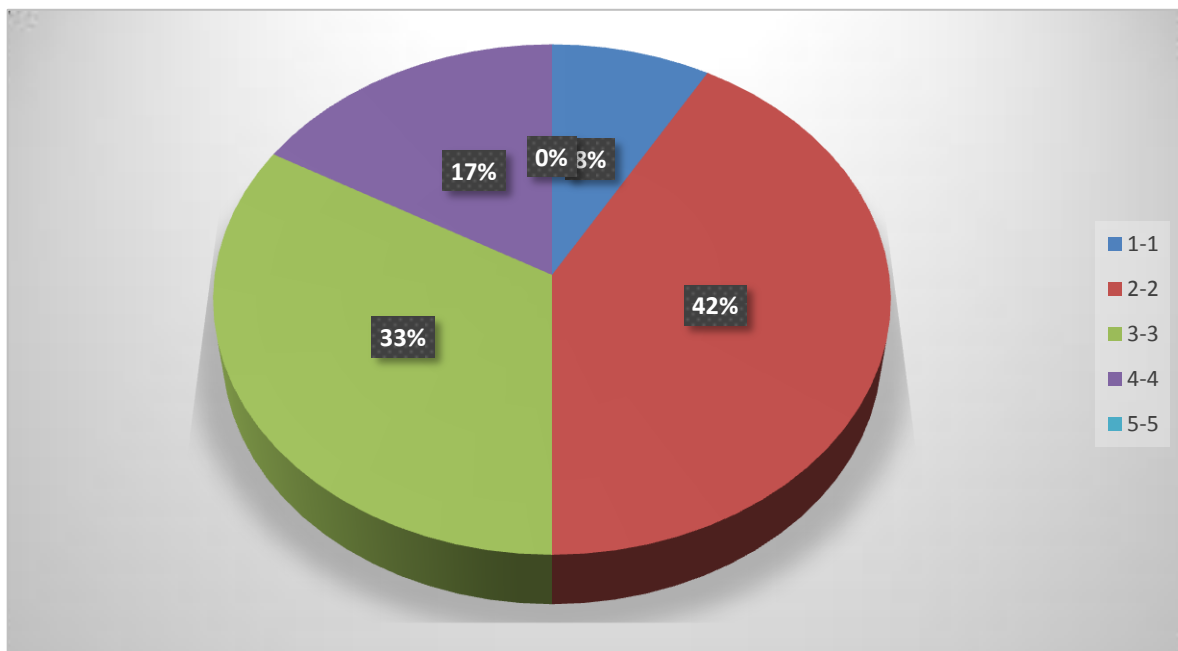
17. Graf č. 15. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Byl/a jste v rámci své pedagogické praxe na nějakém školení ohledně šikany? Jak hodnotíte od 1 do 5 toto školení?

Zdroj: vlastní výzkum

Na grafu výše můžeme vidět, že školení ohledně šikany se účastnilo pouze 22 % respondentů. Většina, tedy 78 % respondentů, se školení ohledně šikany neúčastnilo. Respondenti, kteří se školení účastnili, jej ohodnotili takto:

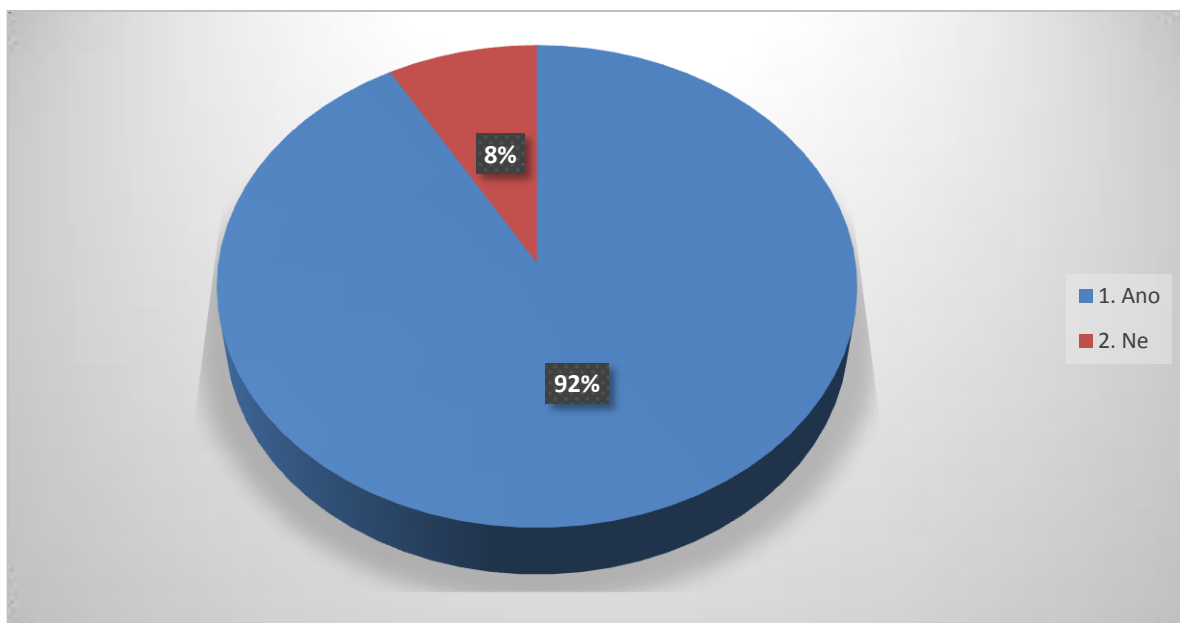
Graf č. 16. Hodnocení respondentů školení (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$).

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti hodnotili školení stejně jako ve škole, tedy jedna je nejlepší a pětka nejhorší. Z celkového počtu respondentů se školení účastnilo 12 pedagogů. Z celkového počtu respondentů pouze 8 % ohodnotilo školení známkou 1. Nejvíce respondentů ohodnotilo školení známkou 2. Jednalo se o 42 %. Dalších 33 % uvedlo známku 3 a zbylých 17 % zvolilo známku 4. Nikdo z respondentů neuvedl známku 5.

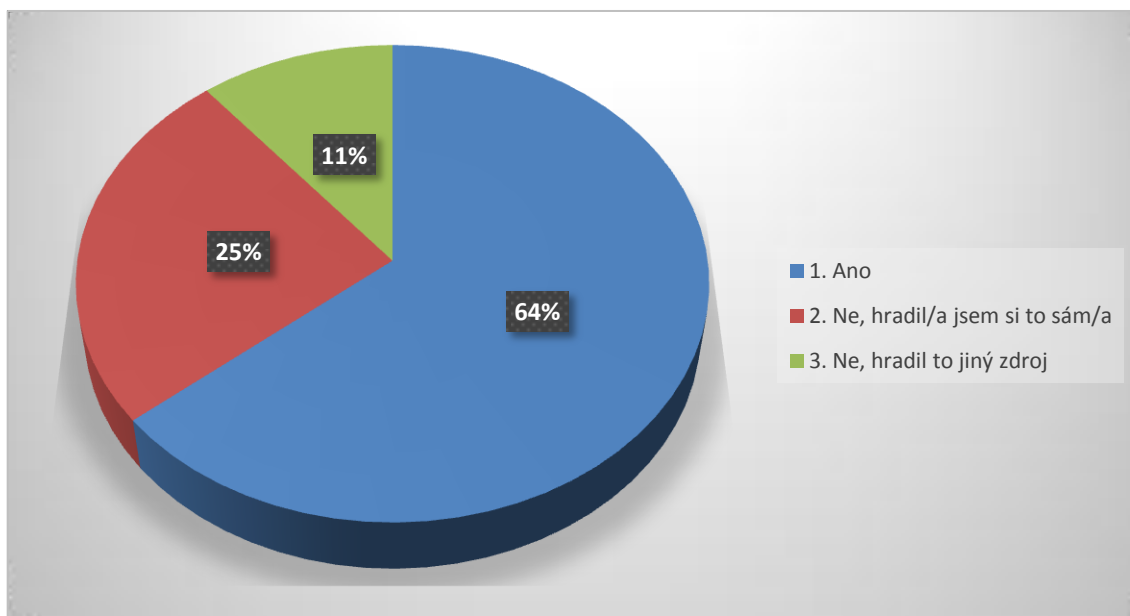
18. Graf č. 17. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Bylo součástí školení také téma kyberšikany?

Zdroj: vlastní výzkum

Na tuto otázku odpovídalo pouze 12 respondentů. Z celkového počtu respondentů pouhý jeden uvedl, že kyberšikana nebyla součástí školení, což na grafu představuje 8 %. Zbýlých 11, tedy 92 % uvedlo, že kyberšikana byla jedním z témat školení.

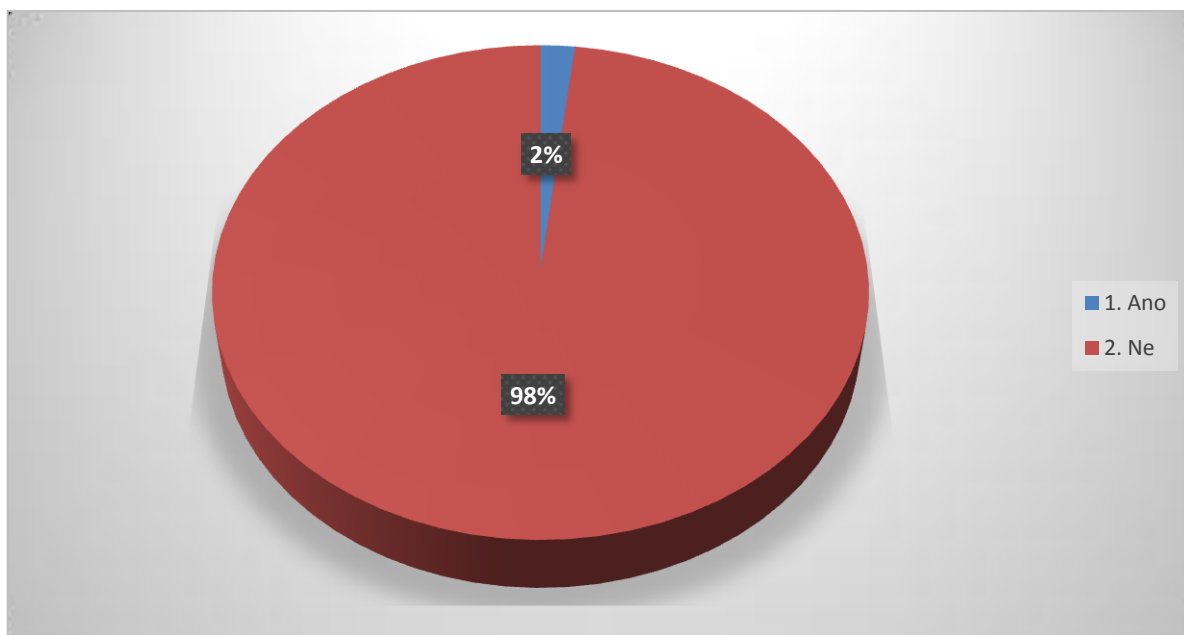
19. Graf č. 18. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $n_i = 100\%$, $n = 54$) Zajišťovala toto školení škola?

Zdroj: vlastní výzkum

Na tuto otázku odpovídalo opět pouze 12 respondentů. Nadpoloviční většina respondentů odpověděla, že školení bylo hrazeno ze strany školy. Jednalo se o 64 % respondentů. Dalších 25 % si školení hradilo samo a zbylých 11 % uvedlo, že školení hradil jiný zdroj.

20. Graf č. 19. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Setkal/a jste se s kyberšikanou i vůči své osobě? Jaká to byla situace?

Zdroj: vlastní výzkum

Z celkového počtu respondentů pouze jeden uvedl, že se setkal s kyberšikanou vůči své osobě. Na grafu se jedná o 2 %. Z toho vyplývá, že jasná většina, 98 %, se s kyberšikanou vůči své osobě neseťkala.

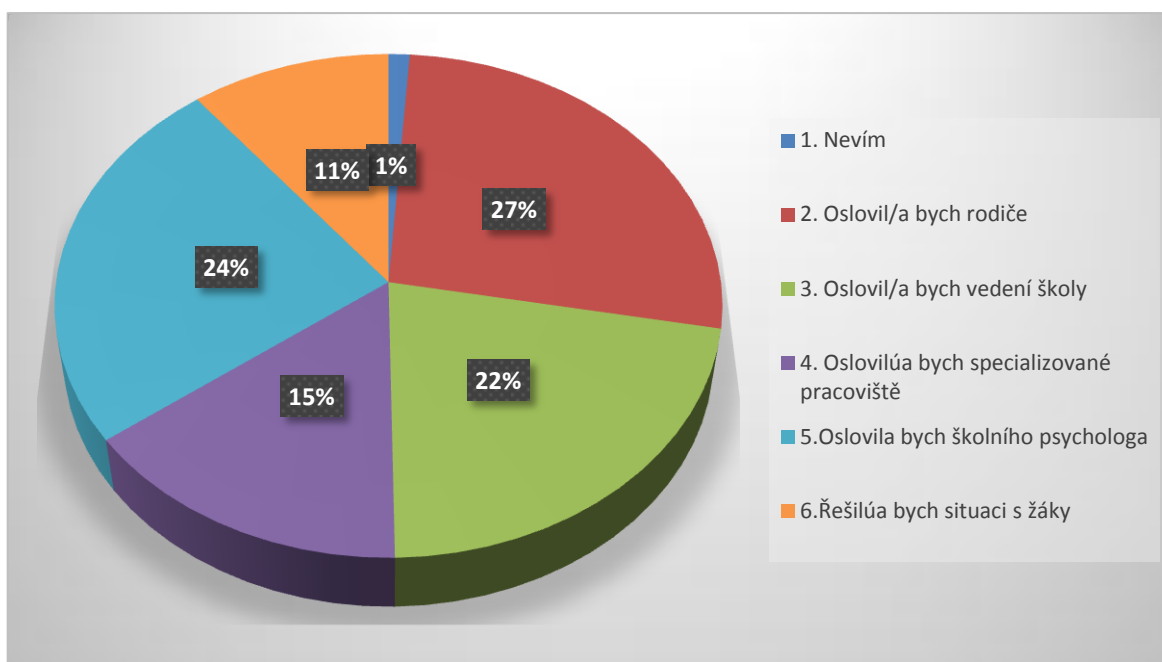
21. Pokud ano, můžete říci, o co konkrétně se jednalo?

Na tuto otázku odpovídal pouze jeden respondent, takže nebyl vytvářen graf. Tento respondent uvedl, že se jednalo o rozšiřování upravené fotografie, která jej měla zesměšnit. Tato fotografie se šířila po sociálních sítích a také byla vyvěšena ve škole. Poté se do dění vložilo vedení školy a pod výhružkou závažné sankce žáci byli nuceni fotografií stáhnout. Následovalo školení ve všech třídách ohledně kyberšikany a jejích důsledcích pro oběť i agresora.

22. Pokud ano, jak jste se situaci postavil/a?

Na tuto otázku odpovídal pouze jeden respondent, který uvedl, že požádal o pomoc vedení školy, se kterým se dohodli na vytvoření projektu proti kyberšikaně ve všech třídách. Jednalo se o 45 minut, tedy jednu vyučovací hodinu ve všech třídách.

23. Graf č. 20. Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na tuto otázku: (údaje uvedeny v relativních četnostech, $f_i = 100 \%$, $n_i = 54$) Představte si, že na Vaší škole dojde k této situaci: skupinka žáků vyfotí jiného žáka v situaci, která na fotografii vypadá choulostivě. Tuto fotografii zveřejní na sociálních sítích. Poškozený žák nechce chodit do školy, protože se mu ostatní posmívají. Jak byste situaci řešil/a?

Zdroj: vlastní výzkum

Na grafu výše jsou představeny nejčastější odpovědi. Nutno podotknout, že jednotliví respondenti volili více odpovědí. Pouze jedno procento na grafu představuje odpověď nevim. Dalších 11 % uvedlo, že by situaci řešili přímo s žáky. 15 % respondentů by oslovilo specializované pracoviště (nejčastěji byla uváděná PPP) a 22 % vedení školy.

Celých 24 % by se obrátilo na školního psychologa a nejvíce respondentů, tedy 24 %, by kontaktovalo rodiče žáků.

4.5 Shrnutí

Téma kyberšikany je stále novým pojmem nejen pro rodiče a žáky, ale také pro školu a pedagogy. Díky výzkumnému šetření jsme mohli vyvrátit nebo potvrdit tyto výzkumné předpoklady:

Výzkumné předpoklady:

- 1. Většina respondentů vyjádří obavy, že v praxi nebude schopna kyberšikanu rozpoznat.**

Tato hypotéza se nepotvrdila. Pouze 13 % respondentů uvedlo, že vůbec neví, jestli se s kyberšikanou setkali. Každý z respondentů byl schopen kyberšikanu alespoň částečně definovat a uvést její základní prvky. Nedostatky v jejím rozpoznání ovšem stále přebývají, a proto by se mělo více prostoru věnovat vzdělávání pedagogů v této problematice, která může mít velmi závažné následky na vývoj jedince a jeho psychickou stránku. Většina pedagogů sice ví, že agresori mohou oběti trýznit prostřednictvím mobilního telefonu nebo počítače, ale už nemají adekvátní přehled v tom, co se může dít na sociálních sítích.

- 2. Většina respondentů uvede, že se s pojmem kyberšikany v praxi zatím neseťkala.**

Tato hypotéza se potvrdila, protože většina respondentů se s pojmem kyberšikany během svojí praxe neseťkala. Výzkumné šetření ukázalo, že se jedná se o 48 %. Dalších 39 % se během své praxe s pojmem kyberšikany setkalo. Zbýlých 13 % neví, zdali se již s tímto pojmem setkali.

- 3. Většina respondentů vyjádří, že není vůbec nebo téměř vůbec připravena na to, aby v praxi problém kyberšikany řešila.**

Tato hypotéza se nepotvrdila, protože u otázek, které zjišťovaly připravenost pedagogů na řešení kyberšikany pouze 2 respondenti uvedli, že neví, jak situaci řešit. Všichni ostatní respondenti situaci řešili, i když každý jinou cestou. Uvedeme několik příkladů:

- Konzultace s rodiči a vedením školy. Předání do rukou školního psychologa.
- Oslovení PPP a školního psychologa.
- Rozhovor s žákem a společné nalezení řešení. Poté oslovení rodičů a školního psychologa.
- Rozhovor s žákem a poté diskuze s agresory, kterými byli spolužáci. Žádost o pomoc školního psychologa.
- Rozhovor s žákem a posouzení celé situace. Následně rozhovor s rodiči a vytvoření přednášky o bezpečí v internetovém prostředí. Konzultace se školním psychologem.

O výskytu kyberšikany by mělo být obeznámeno vedení školy a především školní psycholog, který je schopen adekvátně pomoci oběti kyberšikany. V neposlední řadě je žádoucí oslovení specializovaných pracovišť (např. PPP).

Diskuse k výsledkům výzkumu

Problém šikany a kyberšikany nevymizí ze školního prostředí jen tak, a proto by pedagogové, rodiče a jiní pracovníci školy měli být adekvátně s problematikou obeznámeni. Jako negativní jev vidíme zejména nedostatečné proškolení pedagogů, ať už by se jednalo o jejich vysokoškolské studium nebo školení během výkonu pedagogické praxe.

Školy by se měly zajímat o to, jak pedagogy na výskyt kyberšikany co nejlépe připravit, protože její výskyt nemá vliv pouze na jednotlivce, ale také celý kolektiv. Jak již bylo několikrát zmíněno, oběť kyberšikany si nese pozůstatky jejího vlivu často po celý zbytek života, takže se jedná o velmi závažné důsledky.

Pedagogové se musí naučit kyberšikanu vykrýt, řešit a co nejvíce eliminovat její dopad. Jednak se musí naučit jednat s agresory, kteří si musí uvědomit, jak je jejich jednání zlé. Poté nastane ta komplikovanější část, kdy musí jednat s obětí kyberšikany, která může trpět frustrací a nedostatkem sebevědomí. Neobvyklý není ani strach vrátit se do školy, pokud byl agresorem někdo, koho zná právě ze školního prostředí. Jelikož projevy kyberšikany nejsou tak snadno viditelné, tak je neskutečně náročné zjistit, co se oběti děje.

Pedagogové mají mnoho povinností a málo volného času. Škola by si tak měla uvědomit, že je klíčové, aby své pracovníky postupně proškolovali a zajistili jim tak adekvátní vzdělání v mnoha směrech. Toto se netýká pouze pedagogů s delší pedagogickou praxí, ale i těch, kteří do školství teprve nastupují.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývala problematikou kyberšikany, která se stává velmi závažným problémem se stále častějším výskytem. Jedná se o poměrně nový pojem, protože vznikl a rozvíjel se až s vývojem technologií a médií. S problematikou nejsou dostatečně obeznámeni rodiče ani pedagogové, a proto by měla průběžně probíhat školení, která jim v jejich vědomostním a osobním rozvoji pomohou.

Práce průběžně řešila základní problematiku a vymezení termínu, řešila také prevenci a zabezpečení internetové sítě. Praktická část představila výsledky získané v rámci šetření. Na těchto základech se mi podařilo zjistit, že pedagogové již mají nějakou představu o tom, co to kyberšikana je. Stále jim ovšem chybí adekvátní postupy a metody k tomu, jak efektivně kyberšikanu řešit.

Škola a MŠMT by měli vytvářet školení, která by pedagogy vzdělávala v tomto směru, protože kyberšikana má negativní dopad na lidskou psychiku, emoce, a také celý edukační proces. Škola nemůže tvrdit, že se jedná o něco, co ji mívá a je v kompetenci rodičů, protože děti v dnešní době nosí telefony i tablety do školy a mnoho situací, kdy ke kyberšikaně dochází, se odehrává právě ve škole.

Kyberšikana je negativním jevem, který se bude do budoucna ještě více rozvíjet, a právě proto je nutné, aby se pedagogové na tuto situaci připravili nejen kvůli žákům, ale i kvůli sobě. Jedná se tedy o jakési varování, ukázkou toho, co může kyberšikana způsobit a jaký má dopad na jedince i celý kolektiv nebo rodinu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAJEROVÁ, Markéta. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 147 s. ISBN 978-80-7367-611-7.
2. BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2003, 197 s. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-08-9.
3. BOURCET, Stéphane a Isabelle GRAVILLON. *Šikana ve škole, na ulici, doma : jak bránit své dítě--: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2006, 71 s. Albatros Plus. ISBN 80-00-01552-8.
4. BYSTRON, . *Kyberšikana zabíjí!* [online]. [cit. 2015-06-12]. Dostupné z: <http://bystron.blog.idnes.cz/c/64160/Kybersikana-zabiji.html>
5. *Bezpecne-online.cz* [online]. [cit. 2015-06-15]. Dostupné z: <http://www.bezpecne-online.cz/uvod>
6. *Bezpecnyinternet.cz* [online]. [cit. 2015-06-13]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/>
7. CARPENTER, D. Types of Cyber Bullying [online]. Rok neuveden [cit. 2015-06-13]. Dostupný z: <http://www.netplaces.com/dealing-with-bullies/cyber-bullying/types-ofcyber-bullying.htm>
8. ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.
9. ELLIOTT, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995, 173 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-034-0.
10. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005, 256 s. ISBN 80-7367-014-3.
11. LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 28 s. ISBN 80-86991-65-2.
12. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 332 s. ISBN 978-80-7367-871-5.
13. KOPECKÝ, Kamil. *Co je hoax* [online]. 2008 [cit. 2015-06-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/hoax-spam/91-25>

14. KOPECKÝ, K. Jak na prevenci kyberšikany [online]. Olomouc, 2011. [cit. 2015-06-13]. Dostupný z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/361-prevencekybersikany>
15. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 152 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.
16. *METODICKÝ POKYN MINISTRA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY Č. J. 28 275/2000: 22 K PREVENCÍ A ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ MEZI ŽÁKY ŠKOL A ŠKOLSKÝCH ZARÍZENÍ* [online]. [cit. 2015-06-8]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-sikanovani>
17. NÁRODNÍ CENTRUM BEZPEČNĚJŠÍHO INTERNETU. Kybergrooming a Kyberstalking – Metodický materiál pro pedagogické pracovníky. 2012. [cit. 2015-06-14]. Dostupný z: www.ncbi.cz/category/6-metodiky-ucebni-materialy?download=37
18. Národní parlament dětí a mládeže. Volby a občanská společnost, mezilidské vztahy a státní maturita. 2010. [cit. 2015-06-12]. Dostupné z: <http://www.participace.cz/npdm/dokumenty/usneseni2010.pdf>
19. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 203 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
20. SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 177 s. ISBN 978-80-244-3911-2.
21. ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.
22. ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, 95 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.
23. ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 155 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2991-6.
24. VAŠUTOVÁ, Maria. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, 225 s. ISBN 978-80-7368-858-5.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1.1: Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou

Graf č. 1: Struktura vzorku respondentů

Graf č. 2: Rozdělení vzorku respondentů podle délky pedagog. praxe

Graf č. 3: Rozdělení vzorku respondentů podle zaměření

Graf č. 4: Rozdělení vzorku respondentů podle toho, zdali se setkali s pojmem kyberšikana

Graf č. 5: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku co je kyberšikana

Graf č. 6: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Kdybyste své žáky měl upozornit na 3 způsoby chování na internetu a sociálních sítích, které už mají znaky kyberšikany, na které byste je upozornil?

Graf č. 7: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Uved'te základní projevy kyberšikany?

Graf č. 8: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Setkal/a jste se v době své pedagogické praxe již s nějakým projevem „kyberšikany“ u svých žáků?

Graf č. 9: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Setkal/a jste se v době své pedagogické praxe již s nějakým projevem „kyberšikany“ u svých žáků? Pokud ano, co to bylo?

Graf č. 10: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Setkal se s projevy kyberšikany některý Váš kolega?

Graf č. 11: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Hovořili jste během vyučování s žáky o tom, co to kyberšikana je?

Graf č. 12: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Setkal jste se s tím, že se na Vás obrátil žák s problémem zesměšňování, ponižování, urážení či vyhrožování prostřednictvím PC, internetu, sociálních sítí či mobilního telefonu, a prosil Vás o pomoc?

Graf č. 13: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Pokud ano, jak byste ohodnotil svou připravenost od 1. do 5. na vyřešení situace? (hodnocení jako ve škole, jednička je nejlepší hodnocení)

Graf č. 14: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Byl/a jste v rámci své pedagogické praxe na nějakém školení ohledně šikany? Jak hodnotíte od 1. do 5. toto školení?

Graf č. 15: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Byl/a jste v rámci své pedagogické praxe na nějakém školení ohledně šikany?

Graf č. 16: Hodnocení respondentů školení.

Graf č. 17: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Bylo součástí školení také téma kyberšikany?

Graf č. 18: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Zajišťovala toto školení škola?

Graf č. 19: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Setkal/a jste se s kyberšikanou i vůči své osobě? Jaká to byla situace?

Graf č. 20: Rozdělení vzorku respondentů podle odpovědi na otázku: Představte si, že na Vaší škole dojde k této situaci: skupinka žáků vyfotí jiného žáka v situaci, která na fotografii vypadá choullostivě. Tuto fotografii zveřejní na sociálních sítích. Poškozený žák nechce chodit do školy, protože se mu ostatní posmívají. Jak byste situaci řešila?

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1- Dotazník pro pedagogy

Dotazník pro pedagogy

1. Uveďte prosím pohlaví:
 - a. Žena
 - b. Muž
2. Jaká je délka Vaší pedagogické praxe?
 - a. 1 až 2 roky
 - b. 3 až 5 let
 - c. 6 až 10 let
 - d. Více jak deset let
3. Jaké je Vaše zaměření předmětů?
 - a. Humanitní a jazykové předměty
 - b. Technické a přírodovědné zaměření
 - c. Učitelství na 1. stupni
4. Setkala/a jste se již v době své pedagogické praxe s pojmem „kyberšikana“?
 - a. Ano
 - b. Ne
 - c. nevím
5. Kdybyste jste se snažil vysvětlit svým žákům co je kyberšikana, jaká by byla Vaše věta? Zkuste ji napsat.
6. Kdybyste své žáky měl upozornit na 3 způsoby chování na internetu a sociálních sítích, které už mají znaky kyberšikany, na které byste je upozornil?
5. Uveďte základní projevy kyberšikany?
6. Setkal/a jste se v době své pedagogické praxe již s nějakým projevem „kyberšikany“ u svých žáků?
 - a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nejsem si jist, že se jedná
7. Pokud ano, co to bylo?
8. Setkal se s projevem kyberšikany některý Váš kolega?
 - a. Ano
 - b. Ne
9. Pokud ano, co to bylo?
10. Pokud ano, tak o jakou formu kyberšikany se jednalo? (U této otázky budou v grafech prezentovány nejčastější odpovědi)
11. Hovořili jste během vyučování s žáky o tom, co to kyberšikana je?
 - a. Ano
 - b. Ne

12. Setkal/a jste se s tím, že se na Vás obrátil žák s problémem zesměšňování, ponižování, urážení či vyhrožování prostřednictvím PC, internetu, sociálních sítí či mobilního telefonu a prosil Vás o pomoc?
 - a. Ano
 - b. Ne
13. Pokud ano, jak byste ohodnotil svou připravenost od 1 do 5 na vyřešení situace? (hodnocení jako ve škole, jednička je nejlepší hodnocení)
14. Jak jste situaci řešil/a?
15. Před řešením této situace jste se obrátil/a na nějaké odborníky či např. PPP? (U této otázky budou v grafech prezentovány nejčastější odpovědi)
16. Informovali jste o výskytu kyberšikany rodiče tohoto žáka?
 - a. Ano
 - b. Ne
17. Informovali jste o výskytu kyberšikany vedení školy?
 - a. Ano
 - b. Ne
18. Byl/a jste v rámci studia na VŠ na nějakém školení ohledně kyberšikany?
 - a. Ano
 - b. Ne
19. Byl/a jste v rámci své pedagogické praxe na nějakém školení ohledně kyberšikany? Jak hodnotíte od 1. do 5. toto školení?
20. Bylo součástí školení také téma kyberšikany?
 - a. Ano
 - b. Ne
21. Zajišťovala toto školené škola?
 - a. Ano
 - b. Ne, hradil/a jsem si to sám/a
 - c. Ne, hradil to jiný zdroj
22. Setkal/a jste se s kyberšikanou i vůči své osobě? Jaká to byla situace?
23. Pokud ano, můžete říci, o co konkrétně se jednalo?
24. Pokud ano, jak jste se situaci postavil/a?
25. Představte si, že na Vaší škole dojde k této situaci: skupinka žáků vyfotí jiného žáka v situaci, která na fotografii vypadá choullostivě. Tuto fotografii zveřejní na sociálních sítích. Poškozený žák nechce chodit do školy, protože se mu ostatní posmívají. Jak byste situaci řešila?